

Umetnik in ženska.

Mojoj

zvenijo zvezde zopet kot nekdanj,
zlatijo vale, čez tihotni gaj
gredo — postoj,
da se pogovorim s teboj
pri jasnih pričah teh.
Kaj roke v mojih ti drhte dlaneh
kot plahi ptički dve?

Ker se boje,
da ne dosežejo tvojih daljin,
tvojih višin nikdar.
Ti si kot daljnih carstev sin
tuj in teman;
kot od plamenov čarnih vžgan
je tvojega očesa žar,
od mene, preko mene hrepeni —
zato, glej, vedno se bojim,
da te v daljavi ne zgubim,
glej, ker ne morem za teboj . . .

In ker me ljubiš ti, in ker si moj,
vem : sam se naskrivaj bojiš,
da svojih dalj ne izgrešiš,
in da ostaneš sam z menoj
brez svojih daljnih, tajnih zvezd,
in da ti dolgčas bo po njih
pri meni, in tvoj duh bo tih.
Pove j, ni tvoja to bolest?

Daj, naj poljubim te oči,
ki so mi v dušo gledale,
daj, naj poljubim ustnice,
ki so mi to povedale!
Za to besedo ves sem tvoj —
zdaj vidim : čutiš za menoj.

Oton Zupančič.

Pomladnji veter.

E, mačice! Kdaj pa ste splezale
tak naglo na vrbinje?
Ni dolgo še, kar v inje
zavite so veje iztezale
se v mraz.

Pa kdaj si, glog, si cvetja nabral?
Kot iz snežink posneto
je v bele čipke speto —
Kaj res že kučmo z glave dal
je čas?

Pa deklice! Kaj je dahnilo v vas?
Kaj vam oči je vžgalo,
kaj v nedrih vam pognalo?
„Pst! To se ne pove pri nas
v obraz!“
Pa ne!

Oton Zupančič.

Izza kongresa.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

sa obitelj se je morala Materi božji spodobno zahvaliti, ker le ona jim je pripomogla do teh dobrot! Zdaj bo fantek že tudi zdrav in z njimi pojde in malega kruhka in drugih sladčic mu nakupi, da bo komaj nosil culico! Ko se je ozirala, se ji je zdelo, da je preustvarjena, da ima druge oči! Vse se ji je videlo drugače: zorno in solnčnato. Pričakovala je je nepopisna sreča, a pridobila jo je — brez greha!

Ravno tedaj je njej nasproti stopil na hodnik njen beli general. Ob njegovi strani pa je stopal plešast človek, ki je bil takorekoč obložen z zlatom. Bil je to cesar Franc, ki ga je car Aleksander vodil v notranje svoje stanovanje. Štela je v dobro znamenje, da ga je še enkrat videla ta večer!

Odšla je po stopnicah. Pod hodnikom na dvorišču je bilo skoraj tema. Obstala je, da bi pomislila, kam ji je iti. Tik stopnic na desno je bila zapuščena čumnata, kjer je škofov hišnik spravljal svojo šaro. Kaj sedaj ondi spravlja, ne vemo. Za časa kongresa pa so morali tudi ta prostor porabiti za spremstvo ruskega carja. Uporabili so pač vsako luknjo, ki so le mogli v njo postaviti posteljo. Tudi v omenjeni čumnati sta stanovala dva častnika carjeve telesne straže. Za silo so jo izpremenili v stanovanje in peč so postavili tja, ker bi drugače živ krst ne bil mogel prebiti v mrzli votlini.

„Tu je izhod, dekle!“ Tako je ogovoril Maričko nekdo, ki je ondi bržkone čakal nanjo. Rahlo jo je potisnil k odprtim vratom. V svoji zmedenosti je mislila, da stoji pred ravno istim izhodom, pri katerem je bila vstopila. Ni se torej branila pritiska. Ko pa je prestopila prag, ni imela pred sabo zidov šenklaške cerkve, pač pa jo je obdajala popolna tema. Čutila je tudi, da so se vrata za njo zaprla. Predno se je svojega položaja čisto zavedela, jo je pograbil nekdo z močno roko. V prvem strahu je hotela zaklicati na pomoč, ali na usta se ji je

položila dlan, da ni mogla dati glasu od sebe. Pač pa ji je pri tem zašel tuj prst med zobe in te zobe je stisnila v svoji grozi z vso močjo, da je kar čutila, kako se ji je po uštih razlila slanikasta tekočina. Brez dvojbe človeška kri! Ugriznjenec je grdo zatulil. Deklica je v svojem obupu grabila z roko po temi: naletela je na kodrasto glavo in z nečloveško močjo je izruvala čop las, da se je tuljenje ponovilo. Čulo se je zamolklo preklinjanje. Potem je nekdo branečo se po glavi udaril ali jo na kak drug način omamil, da se je ž njo lahko počenjalo, kar se je hotelo. Polazijatske razmere so se za tisto noč naselile v ljubljanskem škofijskem dvorcu! —

Car Aleksander Pavlovič je slabo spal tisto noč. Z avstrijskim cesarjem se je moral dolgo časa razgovarjati. Prišla je bila vest, da je v Piemontu zavrelo in da je Aleksandrija, stara trdnjava, v živahnem uporu. Vse to je povzročevalo žive skrbi v kronanih glavah. Polnoči je že bilo odbilo, ko se je poslovil avstrijski vladar. Skoraj do jutra se je premetaval po svojem ležišču: mislil je na vulkan, na katerem so sedeli vsi tedanji suvereni, mislil je na revolto v Piemontu, ali največkrat se je spominjal mlade deklice, s katero se je bil dobro zabaval.

„Otrok narave! In gotovo mi bode sladila puste dni pustega ljubljanskega kongresa!“

Tedaj na greh že niti mislil več ni! Še predno se je mračilo, je hotel vstati.

„Danes zopet pride!“

Pozvonil je telesnemu svojemu strežaju, da bi ga prišel napraviti.

Ravno v istem času sta vstajala spodaj v čumnati tik stopnic dva častnika v cesarski telesni straži, mlada aristokrata, ki sta živela v veri, da je njima v Avstriji dovoljeno vse tisto, kar sta smela počenjati na ruskih svojih grajščinah. Bila sta to naša znanca, s katerima smo se bili seznanili na razsvetljenem hodniku škofijskega dvorca.

„Ivan Arkadjevič,“ je izpregovoril prvi, ki je že napol opravljen lazil po sobi ter skupaj vlačil ostalo svojo obleko, „Ivan Arkadjevič, hudič naj me vzame, če mi ni nekaj tesno pri srcu! Neumna afera je to bila!“

„Tepec si, Maksim Porfirovič,“ je odgovoril drugi, ki je počasi lezel iz postelje, „kdo naju če izdati?“

„Morda ženska sama!“

„Ženska, ki se prodaja za denar! Več kot jih je, ljubše ji je. Veruj mi, Maksim Porfirovič, to je povsod tako: v Rusiji kakor v Avstriji!“

„Ne vem, Ivan Arkadjevič, ne vem! Vrag vedi, da me skrbi! Čemu se je potem tako branila?“

„Ljubček moj, tresla se je za svoj denar! Njega imperatorsko veličanstvo plačuje enake reči z zlatom!“

„Morda imaš prav, Ivan Arkadjevič. Ali branila se ni slabo in le satan ji je vodil roko v mojo prokleta grivo!“

Vzel je ubito ogledalo v roko: „Zlodej, Ivan Arkadjevič, kar bela lisa se mi vidi na glavi! Tonzuro imenujejo katoliški popi kaj takega! Preskrbela me je s tonzuro ta ljubezniva devica!“

Opasal si je sabljo ter se prisiljeno smejal.

Odgovoril je Ivan Arkadjevič: „Kaj boš ti vzdihoval! Glej, kako je to preklicano devče mene zdelalo!“

Umival se je ravno in v mrzli vodi si je hladil roko. Dvignil jo je ter pokazal tovarišu prst, na katerem se je videl sredi velike in rdeče otekline grd, črn odtisk.

„Ta peklena podlasica ima ostre zobe! In ravno v moj prst jih je zasadila! Še obleko s težavo spravljam nase, in kako naj opravljam svojo službo, to mi povej, Maksim Porfirovič?“

„Izgovori se,“ je del oni, „da te je konj v hlevu pograbil za prst. Če me kdo vpraša, mu to potrdim!“

„Dober svet je to, Maksim Porfirovič! Pa prav praviš, branila se ni slabo. A pri koncu je bila mehka kot surovo maslo! Kaj hočeš, je pač taka, ki se za denar postavlja na semenj!“

„Kdaj si jo izpustil?“

„Proti jutru! Vsaj po cerkvah so že nekaj zvonili. Krotka je bila kot ovčica, ko sem jo skoraj nesel do vrat. Le malo je tuintam zaječala!“

„Aha!“ se je cinično zasmejal Maksim Porfirovič. „In potem?“

„No, pred vrata sem jo postavil!“

„Prokleta, pa vendar ni ondi obtičala? Jutra so mrzla, in če je na mestu zmrznila, vedi satan, če se ne bo vse izteknilo! Naj poseže kak zdravniški mazač vmes, pa sva v ledu, Ivan Arkadjevič!“

„Oven! Komaj je čutila sveži zrak okrog sebe, pa je odskakljala kot srna, ki čuti lovske pse za sabo. Tukaj sva brez skrbi! Bila je lepa noč in božjim svetnikom dajajva hvalo zanjo!“

V resnici sta se priklanjala pred sveto podobo v kotu ter napravljala široke križe čez prsi. —

Komaj se je zdanilo, so klicali kneza Volkonskega k carju. Le-ta je bil čemerne volje in z izprehodom po hladu si je hotel iskati krepčila. Ko je knez prihitel, sta takoj odrinila. Vladarju se niti go-

voriti ni ljubilo. Ker pa je Volkonski poznal muhe visokega svojega gospoda, si tudi on ni drznil izpregovoriti, dobro vedoč, da bi se car takoj znosil nad njim, ako bi ga motil z 'ogovorom. Molče je torej stopal za carjem po širokih stopnicah nizdolu in sicer vsaj zunanje s tistim globokim rešpektom, ki ga kažejo izučeni dvorniki pri vsaki priliki.

Ko sta stopila v temačno vežo, se je pred njima dvignila s kamena, ki je služil tačas korarjem, da so mogli splezati na konjiča — ženska, razmršena in v obleki, ki je bila tupatam raztrgana.

Razjezil se je car ter na straži stoječega Kozaka ostro vprašal: „Kdo je dovolil tej umazani ženski, da lazi tod okrog?“

Stražar je jecjal: „Ne da se odpraviti, batuška! Rotil sem jo, proklinjal sem jo, prosil sem jo, vse zaman. Joka in vzdihuje. Da bi jo tepel, pa nimam srca, veličanstvo!“

Že je spoznala svojega generala in že je jokaje ležala pred njim na kolenih. In proti njemu je dvigala roke kakor pred božjim oltarjem.

„Marija!“ je zaklical Aleksander Pavlovič, „kaka si prišla tu sem, ob tej uri in v tako zamazani obleki?“

Sklonila se je k zemlji in zaječala: „Gospod, pomagajte!“

Mrzlo je izpregovoril: „Ti si se celo noč okrog vlačila.“

„Nekaj hudega se mi je zgodilo“ — in z rokama si je grabila glavo, „skoraj sama ne vem kaj! Oj, ti Jezus, ti mi pomagaj, da pameti ne izgubim!“

S trdim očesom je zrl nanjo: „Kaj se ti je zgodilo?“

„Ko sem šla od vas, tu zadaj v tej hiši, ko se nisem hudega nadejala, so me zgrabili v temi in me nekam vlekli. Sila se mi je delala in grdo so ravnali z mano celo noč!“

Med jokom je polagoma vso to grozo iztisnila iz sebe.

„Sedaj,“ je zaječala, „si domov ne upam, tako me je sram!“

Aleksandru Pavloviču se je pričelo daniti in obraz mu je postal še kamenitejši.

„V tej hiši! Bog mi je priča, da bi kaj takega ne bilo nemogoče, knez!“

Ostro je pristavil: „In čemu nisi klicala ljudi?“

„Po glavi so me tepli in usta so mi tiščali!“

„Vse je mogoče, Volkonski, na mojem dvoru je vse mogoče!“

Tu se mu je na obrazu pokazalo nekaj nečloveškega, nekaj tartarskega, kakor se je reklo na dvoru. Ob takih prilikah z Aleksandrom Pavlovičem ni bilo dobro govoriti. Treslo se je pred njim

vse, ker se je ob takih prilikah izkazavalo, da je bil pravi sin svojega očeta.

„Skličiči Kozake, Volkonski!“

Knez je odrinil kot sapa, da bi skličal cesarsko stražo.

Car še ni hotel misliti najhujšega. „Vzeli so ti denar?“

Zaihtela je: „Denarja ne! Pač pa rutico, katero ste mi dali v spomin. Skoraj celo noč sem bila nezavestna. Da nisem mogla vpiti, so mi mašili usta! Moj Bog, kaj vse so počeli z mano! Kakor z žensko, ki se prodaja! In sram me je tako, da bi najraje v zemljo izginila! Gospod, pomagajte!“

Carju je bilo vse jasno in na vsakem licu se mu je hipoma nabrala temnordeča lisa.

„Kje je to bilo?“ je vprašal srdito.

„Tam pri stopnicah!“

„Pokaži!“

Družba je šla k stopnicam. In tam glede kraja, kjer se je izvršilo zločinstvo, ni mogel nastati nikak dvom.

Prišla je straža ter se v vrsto postavila sredi dvorišča. Na carjevo povelje je privedel knez Volkonski iz sobe Ivana Arkadjeviča in Maksima Porfiroviča. Prišla sta razoglava ter se ustopila pred vrsto Kozakov. Car sam je stopil v njijno sobo, pa se je takoj vrnil. V roki je nosil svilnato ruto, pomečkano iz razdrapano.

„Volkonski“, je izpregovoril suhotno, „dekle govori resnico! Kdo stanuje tn notri?“

Volkonski mu je povedal imeni obeh oficirjev. Car je nato pristopil k vojaški vrsti.

Ivan Arkadjevič in Maksim Porfirovič sta stala, kakor bi bila iz kamena izklesana. Dobro sta vedela, kaj vse to pomeni. Niti trenotek si nista hotela pomagati s tajejnem. Bila sta barbara, a vendar plemiča. Bila sta polna tiste aristokratske ošabnosti, tistega pretorjanstva, ki je zadavilo carja Pavla in ki je malo let pozneje izvihralo v tako imenovani decembrski zaroti. Car tudi ni vse! Ta misel je navdajala oba.

Car je obstal pred Ivanom Arkadjevičem. Vprašal je s srepim pogledom: „Če se ne motim, knez, mi je dolžan tvoj oče hvalo za mnogo dobrot.“

„Pa je svojemu carju tudi zvesto služil!“

In Ivan Arkadjevič je srepi pogled vračal s srepim pogledom. Na obrazu, ki je bil nekaj bledejši nego navadno, se mu ni premečnila črta.

„Kaj imaš na roki, ljubljenec moj?“

Prepuštil mu je roko in prav nič ni skrival oteklega prsta.

„Volkonski — knez je takoj pristopil — tu sem mu je zasadila zobe!“

S prisiljeno ljubeznivostjo je dalje vprašal: „Ivan Arkadjevič, kako si spal to noč?“

„Malo sem spal, veličanstvo!“ je odgovoril.

„In kako to, moj ljubček?“

„Deklico sva imela pri sebi,“ je del cinično, „in naravno, da z Maksimom Porfirovičem nisva spala premnogo!“

Aleksandru Pavloviču se je v kotu pri ustnah prikazalo nekaj belih pen.

„Deklico!“ je siknil.

„Kar je odpadlo carju, še vedno prav pride boljarju!“

Pri teh besedah je rahel smeh preplul obraz Ivanu Arkadjeviču. Aleksandru Pavloviču pa se je delalo krvavo-rdeče pred očmi. V paroksizmu je bližnjemu kozaku potegnil nagajko izza pasa.

„Pasja kri!“ je zatulil po poljsko in z vso močjo je usekal svojega oficirja po obrazu. Takoj so se prikazale temne črte, ki so se vleklye po vsem obrazu. Po drugem udarcu je že tekla kri, a pri tretjem je že meso v koscih viselo okrog lic! Ivan Arkadjevič je stal kakor kip in niti roke ni dvignil, da bi se branil proti grozni nagajki. Četrtega udarca pa ni več prenesel: zvrnil se je pod njim kot snop na njivi, kadar potegne močna burja čez požeto strnišče.

Car je vrgel bič na tlak ter zapovedal: „Volkonski, da se ta sodrga ostro kaznuje!“

(Dalje prihodnjič.)

Narodna.

Pobelila znova slana
ravno, širno je polje,
vtisnila se nova rana
v moje bolno je srce.

Pred adventom omožila
se je tretja ljubica;
ah, kako se je vozila
v cerkev vsa ozaljšana!

Ah, kako se ji smehljaj je
ženin njen ves radosten,
odpeljali so se dalje,
sam ostal sem žalosten!

Petruška.

Jens Peter Jacobsen.

Spisal Vladimir Levstik.

(Konec.)

e v prvi svoji znani noveli „Mogens“ je pokazal Jacobsen vse svoje značilne posebnosti. V nji pripoveduje doživljanje pristnega mladega Danca, odrekajoč se pri tem umetno razdeljenemu, pravilnemu in od stopnje do stopnje napredujočemu dejanju. Ta njegova glavna, toda spričo njegovega čisto posebnega značaja dokaj nebitvena napaka se vrača v vseh njegovih delih, v novelah kakor tudi v romanih „Marija Grubbe“ in „Niels Syhne“. Vsebina je tale:

Junak povesti, Mogens, leži pod hrastom in gleda v naravo, ki je čudovito mirna v soparni vročini poletnega dne; zibljejo se le „božji volki tam na koprivah in nekoliko uvelega listja, ki se zvija rahlo in sunkoma, kakor bi se krčilo pod solnčnimi žarki“. Nenadoma se ulije ploha; Mogensa se prime „deževna veselost“, da plane pokoncu in zapoje proti sivkastim nebesom. Naenkrat se prikaže izza leske deključja glavica. Smešen se ji zdi prizor, ki ga vidi, in rada bi se mu zasmejala; Mogens pa jo zapazi. Ona se prestraši in zbeži. V svoji razposajenosti teče Mogens za njo. Ne dohiti je tisti dan, pač pa jo spozna kasneje kot hčer sodnega svetnika, Kamilo z imenom, in se ž njo zaroči. Prelestno in šegavo obenem opisuje Jacobsen mlado ljubezen z vso njeno naivnostjo in z vsemi malenkostno blaženimi momenti. Zgodi pa se, da zgori svetnikova hiša in ž njo vred Kamila. Strašna je lepota slike, ki jo podaja pripovednik o požaru. Mogens prihiti, prodre v poslopje in — „takrat je zaslišal ječanje onostran brezdna in videl, kako se je nekaj belega gibalo na tleh Kamiline sobe. Bila je ona. Klečala je, držala se z obema rokama za glavo in se lahno zibala v bokih. Nato je počasi vstala in prišla brezdnu do roba. Stala je pokoncu, ouemogle so ji visele roke in glava se je majala na vratu; čisto polagoma se je spustilo njeno zgornje truplo naprej, njeni krasni dolgi lasje so se potegnili preko tal, kratko in silno je zapljal plamen in bilo je pri kraju: hip za tem je padla dol v žerjavico.“

Blazna boleost se poloti Mogensa. Ko ga rešijo iz goreče hiše, divja na polje, v noč . . . Tam gredo mimo njega slike njegovega

življenja in on jih gleda in — kakor pravi Jacobsen — „mirno sedi v snegu, obvladan od luči in barve“. — Kadar pride Jacobsen do vrhunca v svoji strasti plastičnega opisovanja, takrat vse vzkipi in se strne v luč in barve! — Mogens od te nesreče toliko da ne izgubi razuma. Zdi se mu, da mu je storila roka božja osebno krivico, in zato pusti vnemar vse, na kar je bil nekdanj navezan. Vrže se v naročje razuzdani družbi javnih žensk in sumljivih ljudi, dokler se njegova ljubezen ne zbuji od smrti in se ne začne nadaljevati v ljubezni do Thore, ki mu oblije življenje z mamljivostjo novega, mogočnega solnca. Jacobsen opisuje nato še prve dni njunega zakona: Mogens je vstal; „tiho, tiho je ležala ona in spala, roko pod tilnikom, z zaprtimi očmi, dihala je tako lahno in bila je tako rdeča kot odsev cvetočih rož; kakor neokreten faven, ki oponaša plese nimf, je kazala odeja v okornih gubah njeno ljubko postavo —. Ne, ne! on noče misliti nanjo, noče misliti nanjo tako, za vse na svetu ne!“ In ko je vstala še ona, sta šla na prosto. Objela ga je, rekoč: „Ne vem, kako, a včasih bi skoro hrepenela, da bi me tepel; vem, kako je to otročje, vem, da sem srečna, ah, tako srečna in vendar nesrečna!“ Naslonila mu je glavo na prsi in se razjokala. Še so tekle solze, ko je začela — izprva čisto tiho, potem pa glasneje in glasneje peti:

„V hrepenenju živim,
v hrepenenju!“

„Sladka moja ženka!“ In dvignil jo je v naročje in jo nesel v hišo. — — —

Že v prvi svoji povesti je očrtal Jacobsen junaka kot sanjavca, mehko dušo, ki se vdaja meglenim valovom domišljije in se ne more spoprijazniti z resnico življenja, ker so njegova čuvstva preveč fina in nežna. Red zunanjega sveta, ki ga vodi hladni in trezni normalni tip človeka, mu je povsod napoti in se oprijema njegovih nog, da se spotika tuintam in pada korak za korakom. Takšni so vsi ljudje, ki jih je opisal Jacobsen s svojo ljubeznijo, pred vsemi Niels Lyhne in Marija Grubbe.

Mnogo novega, presenetljivega so našli sodobniki v „Mariji Grubbe“; tako malo so bili vajeni jezika, ki ga je govoril Jacobsen v tem svojem romanu, da ga je danski slovstveni zgodovinar Frederik Winkel Horn imenoval leta 1880. celo „velezanimivo knjigo, dasi je v njem le malo ali sploh nič tistega, kar se imenuje poezija“. Kratkovidna sodba! In vendar, kdo bi se ji čudil, saj še tudi današnji niso nehali meriti poezije z doktrinami nepoetičnih profe-

sorjev, ovekovečenimi v suhoparnih poetikah, in pisati kritike po tiskanih estetikah, ki olajšujejo glupemu banavzu „umetniško čutenje“.

Marija Grubbe je hči Erika Grubbeja s Fjela. Za ženo jo vzame Ulrik Frederik Gyldenlöwe, dvorni hlevar, torej odlični mož, s kakršnim bi bile druge do smrti zadovoljne. Ona pa čuti, da njen soprog ne odgovarja vzoru, za katerim je stremila; prevarana v svojih nadah, pada globlje in globlje, dokler ne postane žena navadnega voznika. — To je snov romanu. V živobojnem slikanju življenja je Jacobsen tukaj isti mojster kakor drugod, glede razvoja dejanja in junakinje pa bi se dalo reči, da koncu nedostaja tiste veličine, s katero se ponaša „Niels Lyhne“. Kakor opisuje štirinajstletno deklico Marijo Grubbe, kako je potopila gole roke med hladno, opojnodehteče cvetje rož, tako se tudi pisatelj sam zataplja v žarko pijanost barv in jih opisuje v vseh mogočih položajih in odsevih, v luči bakelj in v soju septembrskega solnca.

„Niels Lyhne“ je njegovo najlepše delo, kakor je vedno ena med knjigami vsakega pisatelja lepša od vseh drugih, po navadi tista, v kateri je pisal največ iz svoje lastne duše. In kdor bere „Nielsa Lyhne“, ta čuti, da ga je pisatelj sam v sebi doživel. Sanjavi Niels, ki gori za svetle ideale luči in prostosti in tako nežno čuti duha življenja, ki diha in ustvarja okrog njega, da se mu popolnoma vrže v naročje kakor skrbni materi in pričakuje ves svoj spas od njega, ker je sam nekako prearistokratski, da bi se z lastno silo vzravnal, udaril se z nago resnico vsakdanjosti in sam pritisnil svoj plug v nerazorano njivo bodočih dni, ta poet Niels Lyhne, čigar historija je navzlic plašču trepetajočih čuvstev in koprnenj, globokih barv, prelivajočih se v nestalni luči in neusahljivih tonov, v katerega je zavita, vendarle otožna, drama brez umetnega zapletka, tragedija brez intrig in katastrof, ko junak hodi in pada, pada in hodi, dokler ne umre z neutešenim srcem, — ta Niels Lyhne je Jacobsen sam.

„Imela je črne, jasne oči Blidersovih,“ pričinja Jacobsen svoj roman, govoreč o Nielsovi materi, ki je zapustila svojemu sinu tisto nesrečno sanjavo dušo; ljubila je pesmi in pravljice. „Pozabljala je tisto, kar je toli lahko pozabiti: da niti najlepše sanje in najgloblje notranje hrepenenje niti za palec ne povišajo človeškega duha.“ Tudi svojega moža je vzela le zato, ker je bil potoval po inozemstvu in ji je znal tako lepo pripovedovati o deželah njenega hrepenenja. Kakršen sin, takšna mati: tudi Niels je ljubil že od najbolj rane mladosti pravljice in kraljestva sanj; mističnih odmevov,

neslišnih za druge, je bila polna njegova duša. Jacobsen je vpletel v zgodovino njegovih otroških let epizodo o ljubezni domačega učitelja do Nielsove tete Edele Lyhne, o kateri pravi, da so bili „njeni gosti, težki lasje zlati s tistim medlim rdečkastim odsevom, ki ga vidimo na zreli pšenici“. Edela zavrže učiteljevo ljubezen; ne ve pa pri tem, kako jo obožava učenec njegov, Niels sam, ki začuti prvi in morda najkrutejši udarec življenja takrat, ko teta zboli in umre:

„In luč je prehajala v višnjevkast mrak in trudno so padle roke narazen. Sence so naraščale, sence večera in smrti.

Državni svetnik se je sklonil čez njeno posteljo, položil ji roko na žilo in tiho počakal, dokler ni izginilo poslednje življenje in se ni izgubil poslednji slabotni val krvi. Takrat si je dvignil njeno blede roko do ust:

„Edela mila!“ —

Niels Lyhne vidi v smrti Edele osebno krivico neba proti sebi; zato napove Bogu sovraštvo in ga prežene iz svojega srca.

Tovariša Nielsove mladosti sta njegov osiroteli bratranec Erik, ki postane slikar, in pastorjev Frithjof. Prvi ga kasneje v glavnem mestu seznanja z gospo Boye; zanjo se vname Nielsovo srce in ž njo se začne nov oddelek njegovega življenja. Hrepenenje po nečem neznanem in skrivnostni čar Teme Boye, oboje se združi in ga navda z globoko ljubeznijo do nje, ki bi pač narasla in se izpremenila v navadno ljubezen navadnih ljudi, ko bi je Tema ne znala modro krotiti. Ona ga ljubi in polagoma nastane med njima zaupno razmerje, brez posebnih povodov in razodetij. A tudi strasti ni v tem razmerju, niti madeža in greha. Tema Boye je ena izmed tistih žensk, katere ljubiti je včasih moškemu treba, da se mu razpne krila in si duša zavouje višav in obzorja. Morda bi prišlo kdaj še dalje, morda bi še napačila „noč nad gozdovi šumečimi“, kajti tudi Tema je ženska, ki ljubi in želi ljubiti; toda v tem umrje Nielsu oče in mladenič mora domov; tam pa najde tudi mater že bolešno in jo pokoplje, predno se vrne v Kodanj nazaj. Pred smrtjo mu je dejala:

„Niels, nihče ne more razumeti, koliko gorje je človeku, ko mora ležati takole v soparnem mraku bolniške sobe in se boriti s svojo mrzličnorazburjeno domišljijo, ki čara predenj krasoto neznanih dežel; jaz mislim na snežne vrhe Alp nad sinječrnimi jezери, na svetlo se blesteče reke med vinogradi, in na dolge hribe, na katerih izmed gozdov štrle razvaline, tudi na visoke dvorane mislim in na marmorne bogove... O Bog, Niels, če vsa duša tako hrepeni po tem, ko vendar čuti, kako se bolj in bolj bliža pragu onega sveta,

ko stoji že na pragu in v koprnenju gleda nazaj, dočim te nekaj nepremagljivega tišči skozi vrata, kamor si nikdar, nikdar ne želiš!... Niels, sprejmi mene v svoje misli, če boš nekega dne deležen vse te krasote, ki je ne bom videla nikoli!“

Ko se vrne v Kodanj, se je zgodilo: gospa Boye pove Nielsu, da je zaročena. Enkrat še vzplamti ljubav in skoro bi se ji Tema žrtvovala v pravem hipu, pa se zave in vse se zaključi tako, kakor je moralo biti. „Erit Niels Lyhne!“ pravi ta, ko odhaja od nje; ne more ji odpustiti, da se je zaradi svoje rodbine zopet vrgla v naročje dolgočasni družbi širokega sveta, kateri se je nekdanj rogala.

Tako ga je zadela nova izguba in prevara na potu življenja. Niels čuti, kar mu razlaga doktor Hjerrild na božični večer, da je boljše, če nosi človek v svojem srcu hrepenenje in vzore črede, nego da bi v boju proti nji podlegel za zapuščene in izgubljene prapore, najsi bodo še tako vzvišeni in krasni. On je kakor vitez, ki pozna le zvestobo do zadnjega; ne slepe zvestobe! Saj ga vabi plačilo, tiste jasne, zasanjane nade, v katere veruje in ki ne smejo pasti, ker on veruje vanje. Tako vzklikne:

„Ali pa mar ne razumete, da bosta tisti dan, ko se more človek svobodno vzradovati: „Ni Boga!“, kakor od čarobne roke ustvarjena nova zemlja in novo nebo?“

Nepresežno fina je ironija poslednjih besed!

Druga ljubezen Nielsa Lyhne je Fennimore, hči konzula Claudija v Fjordbyju. Obenem ž njim pa jo ljubi bratranec Erik, ki jo naposled dobi za ženo, dasiravno se sam zaveda, da ga mami le njena zunanja lepota in da morda ne bode srečen ž njo.

Tri leta so pretekla. Niels Lyhne, ki ga je Fennimorina možitev hudo potrla, se je med tem v marsičem izpremenil; trudno je postalo njegovo hrepenenje, dasiravno jasni vzori še niso izgubili svojega nekdanjega bleska. Otopela je njegova kri za navdušenje in minilo ga je bilo veselje do dela; vse se je umirilo v njem in obstalo, in če se zdaj spominja prejšnjih dogodkov, je prepričan, da nikdar več ne bo postal žrtva svojih čuvstev in sanj.

Takrat pa prejme pismo, v katerem ga Erik prosi, naj ga obišče, da se razvedri, zakaj taka volja je prišla čezenj, da se skoro že boji, če ni njegova umetnost popolnoma usahnila. Niels Lyhne gre; a motil se je, ko je mislil, da ga Fennimore ne bo več očarala. Stara ljubezen se zbudi tem mogočneje, čim Niels vidi, da je Fennimore nesrečna; Erik ji je vzel vse, kar mu je mogla dati, zdaj pa jo zanemarja in ji trga srce s tem, da popiva okrog z razuzdanimi

tovariši. Niels postane Fennimorin edini prijatelj, toda iz prijateljstva in sočutja se razvije za soprogovim hrbtom ljubezen, iz katere ju nenadoma predrami strašen udarec — nagla smrt Erika, ki se pri vožnji ponesreči.

Hipni kaos razburjenja najde pri Fennimori izhod v tem, da se ji na vsem lepem zazdi, bogve kako strašno je to, kar je počela, kako gnusno in ostudno da je spričo soprogove smrti. Samo sebe obsuje z očitanjem in psovkami; ko pride Lyhne k njej — njemu nesreča še ni znana — ga sprejme z besedami: „Jaz sem, vlačuga Fennimore!“ in ga spodi od sebe.

Zopet se mu je podrl grad v oblakih, izjalovile so se mu nove sanje, zopet se je zavedel, da je življenje kalna megla, po kateri tava človek brez smotra in cilja, dokler se ne zgrudi in ne pogine.

Tretja in najkrajša njegova ljubezen je bila do pevke Odéro, s katero se je seznanil na jugu, v Rivi. Ostal je sam, ko je pevka nenadoma, v njegovi odsotnosti, odpotovala, začutivša, da se ji je njen glas povrnil, ravno tako krepak in krasen kakor prej.

In vendar je čakala nesrečnega Ahasverja še sreča v ljubezni. V hiši pisarniškega svetnika Skinnerupa si je po svojem povratku v domovino pridobil ljubezen mlade Gerde, katere deviška nedolžnost in mladostna prelest ga je očarala tako zelo, da je zaprosil očeta njene roke. Njun zakon je bil srečen; Gerda ga je tako ljubila, da je še ona zavrgla Boga, ki ga on ni nosil v svojem srcu.

Tri leta sta živela v neskaljeni sreči; drugo leto je povila Gerda dečka, ki je obzaril njun zakon z novim veseljem in novimi nadami.

Na pomlad pa Gerda zboli in „nič več ni mogla živeti“. — V zadnjih urah je zahrepenela nazaj v naročje tistega Boga, pri katerem je tako dobro biti, da nas ne obsodi v temo, če ga zares dobimo vladajočega onostran sveta.

„O polnoči je umrla.“

V njegovi veliki žalosti je ostal Nielsu še sinček kot edina tolažba. Ko pa mu ta zboli in umrje, ker ni bilo pravočasno zdravnika, ne ostane Nielsu ničesar več. „Življenje ni znal prenašati, kakršno je bilo; hotel je pomagati izvojevati najvišje, pa se je bil v bojnem metežu izneveril praporu, na katerega je bil prisegel; zakaj tisto novo, ateizem, sveta stvar resnice: kakšen je bil vsega tega namen, kaj je bilo vse to drugega nego pozlačeno ime preprostega gesla: „Prenašaj življenje, kakršno je! Prenašaj življenje, kakršno je, in pusti, naj se tvori po lastnih zakonih življenja.“

Niels Lyhne je šel prostovoljno v vojsko proti Prusiji, bil ustreljen v prsi in umrl v lazaretu. Ko je ležal tam in trpel neznozne bolečine, je mislil nazaj na prošlost, mislil na Gerdo in se spomnil „tiste velike žalosti, da je duša vedno sama. Laž je vsaka vera v spojenje duše z dušo. Niti mati, ki nas jemlje na krilo, niti prijatelj, niti žena, ki je počivala ob srcu . . .“

Na vprašanje doktorja Hjerrilda, če se hoče dati prevideti, je odgovoril, da ne. In ko se je Hjerrild poslovil od njega in stopil v svojo sobo, je zamrmral :

„Da sem Bog, bi raje zveličal tistega, ki se ne ukloni še v poslednjem trenutku.“

Ko je videl Nielsa zadnjikrat, se mu je bledlo, da naj mu dado oklep, ker hoče stoječ umreti . . .

Tega, kar se imenuje tehnika in zanimiva fabula, „Niels Lyhne“ torej ne nudi. Preprosto, epizodno, kolikor mogoče se izogibajoč obširnega poročanja o epičnem dejanju pripoveduje Jacobsen zgodbo duše svojega junaka, kako je blodil in ljubil in trpel in umrl, ne da bi bil dosegel, po čemer je hrepenel. Ali nam je pri tem določno predstavil značaj njegov? Gotovo, v kolikor spada v okvir te snovi! Je li podal harmonično celoto? Tudi to je podal; nikjer ni disonance in junaška smrt Nielsova nas preseneča ravno tako malo kakor njegova želja, da bi stoji umrl. In vendar ni roman, kakršni so nosili nekdanj in nosijo še dandanašnji to ime. To, kar je podal Jacobsen, je prej upodabljajoča umetnost z besedami, umetnost, ki si pridobiva v naši dobi poudarjanja duše v vseh njenih utripih in niansah čimdalje večji pomen. Kakor učinkuje epik bolj s tem, kar zamolči, nego s tem, kar odkrije, tako umevno je, da rabi umetnik razpoloženja v svoje svrhe slikajočega jezika, v vsej krasoti njegovih barv in vsej diskretni, plemeniti noblesi njegovih tonov. Narava, ki nam jo podaja Jacobsen kakor drugod tako posebno v „Nielsu Lyhne“, ni naturalistična kromofototipija po vzorcu Zole, temveč slika, slika z dušo in naslovom, umetniško zložena in umetniško ubrana. Pot, ki jo je pokazal Jacobsen, vodi iz moderne dobe na podobno, četudi zopet popolnoma drugačno stališče, nego so ga zavzemali v svoji kulturi stari Grki; sorodnost obeh obstoji v tem, da je v enem kakor v drugem umetnost enotna, eno bitje z eno dušo. Samo kadar pridemo do tega, bomo šele spoznali, kako nizko pod nami leži okorni torzo začrpelega klasičnega ideala.

Drugih večjih del Jacobsen ni zapustil. Izmed njegovih novel naj omenim v prvi vrsti turobni „Strel v megli“. Snov je ta, da

nesrečen tekmeč ustrelil srečnega, stori kasneje tudi deklo, katero je ljubil, nesrečno, ker ugonobi njenega moža; ko pa ona umrje, zablodi v tisti pesek, kjer se je pred leti zgodil zločin, in pogine čudne smrti. V tej noveli se nahaja krasno mesto, kjer opisuje Jacobsen Agatine roke: „Kolikokrat so ga jezile, kadar so se morale iztegovati in skakati po glupih tipkah; to se jim ni podalo, morale bi ležati mirno na krilu temne svilene obleke, z velikimi prstani okrašene, liki gole odaliske v haremu.“

Pretresajoča je „Kuga v Bergamu“, navdahnjena z demonsko silo, kakršne bi od mehkega Jacobsena ne pričakoval. Končno omenjam še njegovo poslednjo novelo „Gospa Fönss“, v kateri vidimo odtujenje med materjo-vdovo in njenim odraslim sinom in hčerjo, ki nastane zato, ker se mati poroči z možem svoje prve ljubezni. Tega ji Tage in Ellinor ne moreta odpustiti; obrneta se od nje in na daljnem Španskem, kamor se je z možem preselila, gospa Fönss zboli in pred smrtjo piše otrokoma pismo, ki ga sklepa z besedami:

„Zbogom, vama pravim, a to ni tisti zbogom, ki naj bo poslednji vam vsem; tega bom izrekla, čim pozneje se bo dalo, in vsa moja ljubezen bodi v njem in hrepenenje toliko dolgih let in spomin na čase, ko sta bila majhna, in tisoč želja in tisoč zahval! Zbogom, Tage, zbogom Ellinor, zbogom do zadnjega zbogom!“

* * *

Jacobsen je bil človek silnega čuvstva; bil je skozinskoz erotična narava, dasi nikdar ni uganjal zaljubljenih pustolovščin. In vendar, kako nežna, kako fina je njegova erotika: nič surovega, nič umazanega, le tisto edino, kar je bistveno v umotvoru.

Na njegov slog in na intenzivnost njegovega opisovanja so mnogo vplivale njegove obširne naravoslovne študije. Njegov zgled bi bil pač tudi za nas boljši od tistih nepoklicanih nasvetov, ki priporočajo mladim slovenskim pisateljem „Valvasorja“ in „Srbske narodne pesmi“. Opazovati svojo okolico in sebe samega pred vsem drugim, je umetnosti prvi pogoj; to devizo si je bil napisal tudi Jacobsen, ker je vedel, da nihče ne more razumeti tuje duše, dokler ne pozna trepetanja najmanjše žilice v svojem srcu in najbledejše senčice v svoji duši.

Jacobsen je romantik moderne misli: ne sanja, temveč velike, vso sodobnost razburjajoče misli in ideje so mu kraljice na prestolu in njih izpolnitev je njegov „sinji cvet“.

Juri Brandes imenuje Jacobsena v eseju, ki mu ga je posvetil, največjega kolorista dandanašnje proze. „Njegov jezik,“ pravi dalje, „je nasičen z barvami. Njegov slog je ubranost barv“ in njegovo delo sploh „najmočnejša pijača občutja, ki jo je kdaj kdo pripravil v našem slovstvu.“

Jacobsen bi bil tudi za Slovence zanimiv. S Cankarjem sta si v marsičem podobna; in kakor naše slovstvo zahaja v sanjavost, tako so sanjavi tudi ljudje Jacobsena, ker jih nič ne žene na velika dela v njih malenkostni domovini; žive in ugibajo in se razbijajo ob omejenosti domačih razmer.

Jesen.

I.

V parku se oglašá ptica,
drobna ptica zapoznela . . .
Z velim listjem je pokrita
zapuščena steza bela.

Izgubili so nasadi
živobarvno svoje cvetje,
mrak samuje — kjer ljubezen
našla skrivno je zavetje.

In v jesenskem parku nade
moje mrjejo in želje . . .
vse umira . . . in umrlo
srca sladko je veselje. —

II.

Otožnost sama in njen molk
po gozdnih potih hodita . . .
in resno vladarico — smrt
skoz nje kraljestvo vodita . . . . .

V megleni sivi pajčolan
jesensko listje se lovi . . .
in pod nogami njenimi
cvetovi mrjejo blede . . .

In vztrepetala duša je . . .
zavel ji v dno je smrti dih . . .
srcé raztožilo se je . . .
kot da že čaka grob me tih. —

III.

Prišli ste samotni, dolgi večeri,
brez svita — in brez temé,
ko tiha se žalost poraja
brez ljube misli — brez vroče želje. —

Ko duša vsa mirna posluša
srcá tajinstveni glas . . .
Ko gleda o mračnih večerih
mladosti minule rosni obraz . . .

IV.

Na grobove mrtvih upov,
mrtvih slajev, mrtvih nad
položiva kite cvetja,
da jim vzklije spet pomlad . . .

Lučec sto in sto prižgiva
dragim mrtvecem ta dan . . .
da iz grobov nama vstane
lep spomin — in sen krasan. —

Raz nagrobni križ spasilj
na grobove mrtvih zre . . .
Zatopiva se v molitev . . .
in utešiva srce . . .

Poglavlje o Rozki.

Spisal Ksaver Meško.

bogom!“

Sklonil je glavo, v stran je obrnil oči, da ne bi videl Rozkinih, ki so se odprle široko, plašne, tako polne groze, kakor bi se zagledale v lice strašni dekli božji, bridki smrti, prišedši v obisk nenadoma in pomotoma v življenja mladem, komaj započetem jutru.

Obrnil je oči v stran, povetil jih je kakor hudodelnik, a Rozkine so se širile in so ga gledale plašne in začudene, kakor ne bi mogle umeti težke, grenke resnice. Čutil je njen pogled, ki ga je pekel in mu je očital greh, zato je pogledal doli po dolini, premeril je pot v trenutku, naglo, brez besede je stopil iz gozda.

Rozki je zadrželo mlado sedemnajstletno srce, da je začutila telesno bolečino; oči pa so gledale venomer vprašujoče, začudeno in plašno, kakor bi se odklopile v tem hipu prvokrat in bi onemele v velikem strmenju in ne bi mogle umeti ničesar, kar zro pred seboj. In resnično ni umevala, da je dan, velik dan, ker kakor težak, moreč sen je bilo vse. Ni mogla verjeti, da je jesenski dan in da je bila le lep sen vsa ona čudovita pomlad, ki je cvetla z bajno lepoto še ravnokar v njeni mladi duši, a je stopila nenadoma na prag in se je poslovila s kratkimi besedami in je stopila čez prag naglo, da odide in se ne vrne nikoli več . . .

Tako je stala Rozka ob robu gozda in si ni upala stopiti ven na plano, na dan božji, ni si upala in ni mogla. Onemogla se je naslonila ob belo deblo vitke breze. Od tal do vrha je zadrželo v drevesu v istem hipu, kakor bi se izlil ves drhteči nemir Rozkinega srca v drevo in bi našla odmev v sanjavem drevesu vsa pekoča bol njene ranjene duše.

Slonela je ob brezi in je strmela tja na cesto, kjer je stopal z naglimi koraki, kakor bi se mu mudilo, z naprej nagnjenim telesom, kakor bi hotel tako pospešiti hod, premeriti cesto brzo, da se skrije prej in prej za ovinkom in ji izgine izpred oči za vedno.

Nepremično, z veliko ljubeznijo in s še večjo grozo je strmelo za njim oko; odprla so se usteca, za hip, čisto malo, za spoznanje

komaj, da zakličejo, da zaprosijo še enkrat: „Ne hodi, dragi, ne zapusti me, ljubljeni.“

V očeh je bila prošnja, v srcu, v mislih, velika, lepa in srčna. A izgovoriti je ni mogla.

Dvignila je roko, da jo iztegne za njim, da ga ustavi, ga zadrži.

„Ne zapusti me, ljubljeni! Glej, polno ljubezni je moje srce! Moja duša pozabi vse v hipu, odpusti ti vse za vekomaj!“

A omahnila je roka.

— Kaj hočeš, o Rozka, slabotno dete? Kako ga hočeš zadržati ob sebi, kako ga poklicati nazaj? Glej, morala bi poklicati nazaj vse one lepe dni prve ljubezni, ki so šli in se ne vernejo nikoli več, vso toplo, hrepenenja in sreče polno pomlad . . . In glej, ali jih moreš poklicati nazaj, o Rozka, nežno, slabotno dete? —

Omahnila je roka: res, ne more. V njenem spominu živijo pač vsi oni lepi dnevi, a zamrli so v njegovem . . .

Kakor bi bilo včeraj, danes, živi še v njeni duši oni usodni dan, ko je šla zajemat k studentu v gozdu vode. Zamudila se je pri studentu. Sklanjala se je nad kristalno vodno zrcalo in se je smejala blažena, otroško radostna krasnemu obrazku, ki ji je gledal z žametnimi očmi iz vode naproti, se ji je smehljal z mehкими, kipečimi usteci in jo je pozdravljal ves dober in prijazen. A nenadoma se je sklonil nad njo drug obraz, da ji je izginil smehljal z ustec v tistem hipu. Dvoje rok je leglo mehko na njene zavzete oči. Zadrhtelo ji je srce, ko je začutila njih toploto.

„Kdo je?“ — je vprašal mehak, poltih glas.

Poznala ga je napol, imena mu ni vedela. Videla ga je večkrat, ko je hodil po okolici, po polju, po gozdih, gori po pečinah. Pravili so, da je slikar, ki namerava ostati dalje časa v dolini. A za ime ni vprašala nikoli nikogar.

„Izpustite!“ — je prosila plašno in nežno.

Nagnil se je le niže k nji. Na vratu je začutila njegov topli dih.

„Izpustite! Padeva v studenec.“

Topla usta so se ji doteknila vratu, vtisnila so se v mehko meso.

Sklonila se je globlje, da so se ji nemirne prsi doteknile nizkega zidu studenčevega, a prosila ni več, naj jo izpusti . . .

V tvoji duši, o Rozika, živi še tisti usodni dan. Toda ali živi še v njegovih? Kdo ve, čigava roka je potegnila z žametasto mehko preko njegovega srca in je izbrisala iz njega oni lepi dan, oni veliki trenutek. In kako ga hočeš vtisniti spet vanj, o Rozka, ti detece, vsa majhna in slabotna!

In ali moreš poklicati nazaj in oživiti tudi v njegovem srcu ves oni čudapolni čas, ko se je oživljala ljubezen in je klila in je zastrupljala s svojo razkošno sladkostjo tvoje srce, tvojo dušo, vse tvoje misli, nemira in hrepenenja polne? Ali moreš, o Rozka?

In oni večeri, ko je gasnil počasi, kakor po življenju koprneč bolnik dan božji in se je spuščal tiho in skrivnostno na lese mrak in je čakal ljubezni tukaj v gozdu. O Rozka, resnično, bili so lepi večeri! Še dremotni, zaspani mrak, sloneč leno ob hribu in ob lesih, se je vzdramil in je poslušal pozorno in z občudovanjem njegove besede, lepote, ljubezni in sladkosti polne.

„Kaj počneš v ti dolini, tesni, žalostni in kmetiški, ti prince-sinja iz vztočnih bajk! Komu naj sijajo tukaj tvoje oči, polne nebeške svetlobe in sladkosti, koga naj osrečujejo s svojo angelsko lepoto in milino! Kaj naj počne tukaj tvoja roka, slabotna, nežna kakor roka Madonina! Kako naj hodi po teh raskavih potih tvoja noga, majhna in krasna kakor noga kraljčina . . .“

Kakor zvonjenje se je glasil njegov govor, kakor zvonjenje ob največjih praznikih, a ne glasno zvonjenje v zvoniku, ne, kakor čudesna pesem srebrnih zvončkov ob oltarju. Poslušala bi ure, dneve in leta, vso večnost, in se ne bi naslušala, nikoli ne naveličala. Poslušala bi do smrti in ne bi opazila smrti, umirala bi v radosti in v sladkosti. Poslušala bi vso večnost brez konca in kraja in vso večnost bi bila blažena.

„S seboj te vzamem, o Rozka . . . Ali pojdeš, dete?“

„A mama . . .“

Kakor v sanjah se je spomnila mame. Oddaljena ji je bila, zabrisana in nejasna je bila njena slika, kakor bi ji bila umrla, ko je bila stara štiri leta, da se je spominja le še s težavo. Domislila se je je, a ljubezen do nje je bila slaba, zadrževala jo je le povsem slabotno od poti, katero ji je kazal on, ljubljene s srcem in z dušo in z vsemi močmi. Povsem nalahko jo prime za roko, in glej, ž njim pojde preko ljubezni do matere, kamorkoli hoče, gre ž njim . . .

„Kaj mama? . . . Ali je tako slaba tvoja ljubezen, o Rozka, ljubljena vekomaj? Glej, kako vsa drugačna je moja ljubezen, ognja, moči in požrtvovalnosti polna! Glej, jaz ti bom mati, o dete, in oče, in brat in sestra, jaz domovina, veselje in bogastvo za vse življenje! Potopim te v morje radosti in razkošja, in pozabiš vsega . . .“

Čuj, zvonjenje božičnih zvonov je bilo to, uspavajoče vse bridke misli v srcu, vse skrbi v duši . . . Sveta noč je, ura neskončne radosti — vse drugo je prešlo, ničesar ni razen radosti in sladkosti.

Ni umevala jasno, kar ji je govoril dalje, ker bolela jo je glava, vrelo in vrvelo ji je v nji. A čutila je, da je pesem vsaka njegova beseda, pesem polna žara in prekipévajočega hrepenenja. Poslušala jo je kakor pesem iz drugega sveta, pesem iz nebes, spev angelov v čarobni, sladkih tajen polni sveti noči.

„Ali pojdeš, o Rozka? . . . Glej, v Italijo te povedem s seboj, v deželo solnca in ljubezni, da večno jasno solnce sije večni pomladi večne najine sreče . . . Dolina je v Italiji, videl sem jo nekoč, ne vem, ali v resnici ali v sanjah, a v duši jo nosim še danes — ona na sliki, ki sem ti jo kazal zadnjič, ni ne senca in ne sen tiste resnične — dolina, vsa zasajena z oljkami in palmami, tisočkrat čudovitejšimi, nego so one na moji sliki . . . Si slišala kdaj neskončno lepo pesem, o Rozka, pesem o ljubezni, pesem v nebo kipečo in razlivajočo se in plujočo v neskončni boli, v velikem hrepenenju v daljne daljave, do ljubljene s plamtečo dušo, a nikdar dobljene, v veke ločene, oboževane z veliko, z bridkosti polno odpovedjo? Si slišala kdaj tako pesem, o Rozka? Kakor ta pesem je ona dolina, ne, stotisočkrat lepša je . . . Na vse strani se vrstijo palme po dolini, na vse strani se vijejo poti po alejah palmovih, poltemnih, sanjavih, drhtečih v hrepenenju ob najmanjšem, neslišnem vzdihu vetrovem . . . Vsa dolina je polna ljubezni od konca do kraja, od vzhoda do zahoda, od juga do severa; vsa dolina polna hrepenenja ljubezenskega od zemlje do neba . . . Potok se vije skozi dolino, demanten pas na nežnem telesu deviškem, sredi skozi palmov gozd se steka njega srebro, sredi skozi dremotne aleje. Še v potoku drhti in vzdihuje ob tihih večerih, ob prvem mraku v ljubezenskem hrepenenju, ker je ljubezni domovina ta dolina, ostanek raja, ohranjen od Boga za ljubeče v čistosti in v svetosti . . . V to dolino te povedem, o Rozka . . . Klopi stoje pod širokimi vejami palmovimi, narejene od roke sanjavega umetnika iz samega večno svežega mahu, mehke kakor misli ljubečih v čistosti, hrepenečih v odpovedi . . . Sedeš na klop, jaz ležem v travo k tvojim nežnim nogam, nogam princesinje iz najlepše bajke. Sediva molče, tiho — le veja palmova zavzdihne v hrepenenju in v začudenju, a tiho, kakor bi si oddahnila struna na dragocenih goslih umetnikovih; potok šumlja ob naju svojo pesem, čudovito, uspavajočo, glasečo se kakor daljna godba cimbal, ki jih udarja nežna, mehka roka; sicer molči vse, ker v tisti dolini ni slišati nikoli glasnega, neskladnega glasu . . . In sloneč ob tebi v dehteči travi, ti povem, kako neskončno te ljubim, o Rozka, poltiho, pridušeno ti zapojem visoko pesem svoje velike ljubezni . . .

A morda ne bi marala besed v tisti dolini, polni molčeče sanjivosti? Glej, pa ti pove vse moje oko, drhteče v hrepenenju, božajoče te z mehкими poljubi. Ali pa vstanem, prisedem k tebi, če dovoliš. In vso visokost in vso globokost moje ljubezni ti razodene moj objem, moj poljub, en sam, trajajoč vse življenje, vso dolgo brezkončno večnost, ker ni časa, ne minljivosti v tisti nebeški dolini...

Tja te povedem, o Rozka, poneseš te na lastnih rokah, v naročju kakor slabotno dete, v objemu, na srcu, ljubljeno z vsem srcem . . . „Ali pojdeš, o Rozka . . .“

„Pojdem . . . seve . . .“

Brez moči mu je slonela na prsih, pol v nezavesti je pila njegove poljube, vroče in strastne, da je drhtelo srce v radosti blaženih v raju.

Lepe so bile one ure, o Rozka, lepe sanje o veliki, svetli prihodnosti, o solnčni, čarobni poti, ki te povede po nji s seboj v raj . . . A kje so sedaj one sanje, o Rozka, kje je njih uresničenje? In kje je ona čudovita pot, vodeča v obljubljeni raj, posuta s cveticami iz angelskih rok? Kje je radost božična, kje rajska razkošnost . . . ?

Glej, o Rozka, bila je zmota, pokora za zmoto pa je trpljenje, pokora za radost bolečina, pokora za greh smrt . . .

Glej, o Rozka, tam po dolini se vije cesta, vlažna, rjava, ker glej, jesen je. In on stopa po nji sam, odhaja z naglimi koraki, da se skrije prej in prej za ovinkom, da odhiti prej in prej iz tvoje bližine in se ne vrne nikoli več in ti ne prinese nikoli obljubljene radosti svetonočne, čudovitega razkošja rajskega.

Glej, že je zavil za ovinek, že izginja. Ustavi ga, o Rozka, pridrži ga!

„Vsaj ozri se še enkrat, o edini, neskončno, večno ljubljeni!“

Stopila je za korak od breze, obup ji je dal moč. Dvignila je roke, razprostrla jih je.

A ni se ozrl. Izginil je, ne vidi ga nikoli več, nikoli več ne vidi sreče . . .

Široko, plašno so ji gledale oči tja proti ovinku, oči otroka, ki je spoznal ravnokar lepoto življenja in hrepeni po življenju z vsem srcem, a ga je prijela smrt nenadoma za roko, da ga iztrga brez usmiljenja iz življenja . . .

Vojvoda Pero in perica.

Spisal Podlimbarski.

(Konec.)

o je bila Katra zasledila v mestu v izložbi pri fotografu dve sličici svojega sina, se je mimogrede vselej ustavila pred izložbo. Ena sličica je predstavljala Jurja na konju, druga samo njegovo doprsje, pa obe sta bili tako lepi, da se ju ni mogla nagledati. Tista s konjem jo je spominjala sv. Jurja v domači cerkvi, le da je bila vse lepša in njen sin je bil na njej upodobljen v svetu zapovedujoči imperatorski pozi. Seveda majka ni vedela, kaj je imperatorska poza, pa njene misli so prišle prav blizu tistemu pojmu, kadar je odprtih ust in kakor v sanjah zrla v izložbo. Na doprnski fotografiji je bil mladi častnik posnet od strani. Vražji fotograf mu je obličje neverjetno krasno izgledil in obrisal, mu obrnil glavo na stran, da gleda kakor vatikanski Apol ter z jasnim obrazom ter iskrim očesom pošilja žarke jutranjemu solncu. Pri tej sličici je majka medlela občudovanja, vdane ljubezni in tihe molitve za sinovo srečo so ji puhtele iz srca k mogočnemu Gospodu vojnih trum.

Juri Oražem ni imel tako trdega srca, da bi bil zameril materi, ker je prišla vsak teden pogledat k njemu v stanovanje. Doma je tudi govoril ž njo, kadar sta bila sama, seveda v prav kratkih stavkih, zvisoka in včasih z neko zakrknjenostjo v besedah, ki je pa majka nič ni čutila, ker je bila presrečna, da sliši svojega sina. Vsak teden mu je odnesla in prinesla perilo, jeseni in po zimi mu je prinašala najzlahotnejše sadje, kar ga je mogla dobiti na deželi, in ko bi bila imela doma še par volov, prodala bi jih bila in ves denar bi mu bila prinesla, naj se ž njim poživi in razprostre. V hiši so vsi vedeli, da je mati Jurja Oražma in da se je nadporočnik sramuje. Radi so jo videli, če je lahkega srca in dobre volje skakljala po stopnicah k sinu, pa nihče ni govoril ž njo, ker se je vsak bal, da ne bi zadel ob občutno struno.

Juri Oražem je imel majhno pa lično stanovanje; pohištvo je bilo fino in najnovejšega sloga, po stenah je viselo vse polno slik ter podob, na mizah je razveseljevalo oko mnogo drobnjave, parket

se je svetil, kakor bi bil narejen iz solčnih žarkov, in mestoma so ga pokrivala drage preproge; omara, umivalna in posteljna oprava, vse je kazalo obrušen okus in blagostanje. Vso to premično stvar je moral služabnik vsak drugi teden korenito prevetriti in osnažiti. Pri tem delu mu je vselej pomagala Katra. Vse Jurjevo delovanje in nehanje, njegovo vedenje in hotenje se ji je zdelo vselej v redu in na pravi poti, le z njegovim stanovanjem ni bila povsem zadovoljna. Skraja se je spotikala ob mnogih razglednicah nagih obsegov ter ob mnogih razgaljenih ženskah, ki so s stenskih slik prešerno, izzivajoče in predrzno gledale na sina, kakor bi ga hotele odtujiti materi. Rajši bi bila videla na stenah Mater božjo pa Kriščevo trpljenje in je Jurju včasih o tem tudi namigavala, pa sin ni maral ničesar vedeti. No, sčasoma se je s temi preposvetnimi slikami in podobami pomirila, kar se prigodi vsem odraslim ljudem, a nikdar se ni mogla sprijazniti z Mefistovo glavo, ki je v mavec ulita in vsa poslikana kaj grdo gledala in se z rumenkastimi zobmi režala izmed druge drobnjave na mizi. Opremljena je bila z rožički, za katere se je odpirala, tako da se je v njeni votlini lahko hranil duhan. Katra je pač tudi drugo gospodo poznala in je bila že pri vaškem župniku in učitelju v stanovanju, pa peklenškega vruga ni videla še nikjer upodobljenega. Zato je sinu zamerila to ostudno pošast, ki človeku ne pomore ne k časnemu, ne k večni sreči. Posebno je sovražila Mefista od tistega dne, ko se je bil prikazal v Jurjevi sobi grd človek s satanskim, Mefistu skoraj do pičice podobnim obrazom, s katerim je sin pri zaprtih durih v njej nerazumljivem jeziku dolgo govoril, vedno glasneje in trše in odločneje ter ga naposled porinil skozi duri in vrgel po stopnicah na dvorišče. Ta živi Mefisto ni bil nihče drug nego oderuh Mojšelj, ki sedi na Dunaju pred debelo knjigo, ki ima napis „Vojaški šematizem“, in s svinčnikom dela znamenja k imenom častnikov: kdor je pošten plačnik, dobi križec, kar pomeni neomejen kredit, slabemu naredi ničlo, najslabejšemu pa dve ničli. In vse pozna, ker ima zveze po vsej državi. Katra je bila vesela, ker je sin tako možgato zapodil pokveko satanske postave, ali tega ni mogla razumeti, kako more imeti božji človek, ki je pahnil satana iz svoje sobe, njegovo podobo v njej. Pa je prigovarjala služabniku, naj pusti tisto nagnusno glavo pasti na tla, da se razbije na drobne kosce. Toda služabnik, cvet moderne kulture, ki je čutil pred svojim gospodarjem nemo zaničevanje podložnega, pred Katro pa pomilovanje premetenega človeka, ni maral ugoditi njeni želji, rekoč, da mora imeti dolgo žlico oni, ki hoče jesti z

vragom iz ene sklede, on pa take dolge žlice nima. Majko je to govoričenje osupnilo, in ko je razbrala pravi pomen, je pomislila o velikem prepadu, ki se nahaja med njenim mišljenjem in služabnikovim razsodkom, odgovorila pa ni ničesar. Sklenila je, da dovrši sama dobro delo in spravi rogačevo glavo iz sinove sobe. To se ji je posrečilo, pa je imelo zanjo velike posledice.

Nekoč sta Katra in služabnik nosila hišno opravilo iz nadporočnikove sobe na hodnik, da jo osnažita in prevetrta. Z drugo drobnjavo je prinesel služabnik tudi Mefista, da umije revčku zaprašeni gobec. Postavil ga je na vrh zida, ki je ograjal hodnik in je bil tako nizek, da je človek črezenj lahko gledal na dvorišče. Tja ga je postavil prav na kraj. Katro je kar dirnilo in pogrelo, ko je videla režečega se satana tako na kraju, in si je mislila: Zdajle je priložnost spraviti greh iz doma. In neka prešerna smelost in podjetnost jo je izpreletela. Pa je zadela s tablico, predstavljajočo sporkornico Magdaleno, ob rogača, ki se je prekucnil in prevalil na dvorišče, kjer je razpadel na več kosov. In Katri se je odvalil kamen od srca kakor arhangelu, ko je bil prebrnil Luciferja izpred božjega obličja v večno brezdno. „Na, gobec pasji, zdaj te je konec!“ je zarajala v sebi. Ali ni je sreče brez nesreče. Pripetilo se je, da je baš takrat stopil Juri Oražem skozi velika vrata v hišo. Videč, da je nekaj padlo z njegovega hodnika, je stopil na dvorišče. Ostrmel je, ko je videl na tlaku razbitega Mefista, dragoceno božično darilo njegove četrte ljubice, do katere je na mah začutil zopet globoko naklonjenost. Zaškrtnil je z zobmi, zarentačil in kliknil gori na hodnik: „No, čakajte!“ Pa je pobral kosce in v hipu je bil po stopnicah pred svojim stanovanjem.

„Kdo je kriv, kdo je vrgel mojega Mefista na dvorišče?“ tako je rohnal, gledaje zdaj na služabnika, zdaj na mater. Katro je minila prejšnja prešernost, srce ji je upadlo in prebledela je.

„Jaz sem s tablico zadela obenj — po neprevidnosti,“ je lepetala in lagala.

„Saj to tako vem, da nihče drug ni tako neroden in neokreten. O, jaz naglavni nilski konj, da pustim kmetici opravljati s svojo drago hišno opravilo! Vse mi pojde v nič! Ne, moje potrpljenje je pri kraju! Česa iščete vedno v mojem stanovanju, čemu se dotikate stvari, ki jim ne veste cene? A?“

„Odpusti, Juri!“ je prosila majka vsa prestrašena.

„Kako pravite? Ali ne veste, kdo sem in na kakšni stopnji se nahajam v človeški družbi?“ je vpil častnik ter pogledal po strani

na služabnika. „Prvič sem Žorž in drugič sem gospod nadporočnik in vsako drugačno imenovanje si odločno prepovedujem.“ Okolnost, da ga mati imenuje pred služabnikom Jurja, ga je še posebno razjezila.

Katra se je zasolzila. „Kupim ti drugo vso takšno“ — hotela je reči „pošast“, pa beseda ni mogla iz grla.

„O, hvala, ne maram. No, in vikali bi me tudi lahko, kakor me ves svet. Sicer pa takšna neokretna kmetica ne sme več v moje sobe. Zapomnite si to! Kar prinesete, zložite zunaj pri služabniku. Zbogom! In naučite se manire!“

„O, moj Bog, moj Bog!“ je vsa skesana javkala majka, brišoč si oči.

„Ne bodite tako hudi, gospod nadporočnik, jeza škoduje! Glej, glej, kako se pa repenči!“ Tako se je z mehkim naglasom zdajci nekdo oglasil za nadporočnikom, položivši mu roko na ramo.

Mladi častnik se je ozrl — pri njem je stal polkovnik Peter Petrovič, ki se je takrat odpravljal z doma in je stoječ zadi na hodniku vse videl in slišal. Ko je bil Juri Oražem izprevidel položaj, je v duši preklel polkovnika in sebe, ker se je tako izpozabil, da je javno na hodniku obravnaval neprijetno stvar, kajti skrajno neprilичno se mu je zdelo, da ga je ta sitni in zbadljivi salonski Ličan in nori Vojvoda Pero zalotil v pogovoru in prepiru z ljudmi, ki so globoko pod njegovim stanom in dostojanstvom. No, drugega ni bilo mogoče — dvignil je roko in spoštljivo je prisalutiral svojemu poveljniku.

„Vso hišo ste alarmirali. Glejte, povsod se odpirajo okna.“

Juri Oražem se je plaho ozrl po oknih. O strah, v drugem nadstropju stoji pri oknu prav mična punca, o kateri je upal, da postane sčasoma njegova sedma ljubica.

„I kaj se je pa zgodilo, da ste tako vzrasli? Oprostite!“ je poprosil polkovnik.

„O, nič takšnega. Tale moj najljubši spominek mi je uničen,“ je mirno odgovoril nadporočnik in pokazal črepinje nesrečnega Mefista.

„Škoda, škoda. Kdo vam ga je pa razbil?“

„Tale . . . perica.“

„To je vaša perica?“ Polkovnik je zelo razširil in razbistril oči.

„Da, moja perica.“

„Hm . . . da . . . nu,“ je momljal Peter Petrovič, majal glavo in gledal na črepinje v nadporočnikovi roki. Potem je porinil čepico

niže v tilnik ter rekel: „Ej res, gospod nadporočnik, neki moj človek biva pod najino skupno streho, pa ga vam še nisem predstavil. Ali smem sedaj?“

„Prosim, prosim, gospod polkovnik.“ In Juri Oražem se je lahko naklonil.

Pa je Peter Petrovič kliknil tja v ozadje hodnika: „Hej, Ilija, ne boj se, pojdi sem!“ In iz temnega kota se je prigugal postaren, močan človek z dolgimi visečimi brki, od črne čepice pa dolí do novih opank ves v ličanski noši, pravi junak po postavi.

„Dovolite, gospod nadporočnik, da vam predstavim tega revnega opankarja. Moj brat je, Ilija Petrovič, kmet iz Like. Danes je prišel k meni na posete in sem se ga zelo obveselil.“

Juri Oražem je izbulil oči, pa se je korenitemu Ličanu lahko priklonil in mu površno segel v desnico.

„Vidiš, bratec, tako si se bal mojega gospoda nadporočnika, pa je i on dober človek. Res, tako sem vesel, da te zopet vidim in da si prišel v opankah. Oprostite mi, gospod nadporočnik — vi me že poznate, da pljunem na marsikako moderno stvar: na žensko emancipacijo, na nadčloveka, na deljenje imetka, a oni zakon, ki pravi: Ljubi svojega bližnjega — visoko spoštujem. In kdo mi je bliže, nego si mi ti, dragi moj Ilija? Vem, da si poštenjak, zato se te ne sramujem. Oprosti, da rabim takšen izraz. No, pojdiva v mesto, da te pogostim. Drugo leto pripelji najino ostarelo majko, ako doživimo in če vas ne posetim do takrat. Boga mi, v opankah mora priti!“

Tako je govoril Peter Petrovič in na njegovem oživiljenem obrazu je bilo videti, da mu vro besede iz srca. Pristopil je k ubogi Katri, ki je trepetala po vsem telesu, ter ji pomolil roko: „Zbogom, majka, zdravi ostanite!“ Tudi svojemu pobočniku je potresel desnico, rekoč: „Pridite za nama v gostilno, ako vam drago!“

Juri Oražem se je zopet lahko priklonil in salutiral. Ves rdeč je bil v obraz in srepe je gledal na stopnice, po katerih je Vojvoda Pero pod pazduho peljal svojega brata. V drugem nadstropju se je okno šklepetaje zaprlo. Zamišljen je stal mladi častnik na hodniku. „Kaj ko bi pozval zbadljivca na odgovor, ker je prisluškal in se vtikal v moje zasebne zadeve? Ne, stvar je nevarna in kočljiva!“

Nekaj tednov pozneje je Juri Oražem vložil prošnjo za premestitev v tuje kraje.

Jos. Stritar.

Analiza njegovega življenja in delovanja.

Spisal dr. Jos. Tominšek.

(Konec.)

rav ravnodušen pa je lahko bil Stritar napram povprečnemu očitaniu (R. K. I. 203), da ima svetožalje „en vzrok: dušno bolezen, po domače — neumnost!“ Istega kalibra in iste veljave je naval (I. 378): „Doba Stritarjeva v slovenskem slovstvu je doba fraz; krščanstvo njegovo — fraza, usmiljenost njegova — fraza, slovanstvo njegovo — fraza, socijalstvo — fraza, fraza istotako njegov idealizem.“ Na nastopni strani se mu tudi očita, kako bi rekel: lakomnost . . . Sicer, kaj bi pogrevali te očitno prenagljene napade, ki jih je že Benkovič v Glaserjevi „Slovstveni zgodovini“ (IV. 241) osvetlil.

Popolnoma molčal ¹⁾ na to Stritar ni, a odgovoril je jako mirno v zbirki „Drobiž“ (1891. na Dunaju); ²⁾ to prilikó je porabil, da je podal svoj „credo“, veljaven za vse njegovo delovanje. — V javnosti se je še oglašal tudi odslej, dasi ne mnogo; l. 1893. je n. pr. izšla v „Zvonu“ njegova „Olga“, a leta 1894. je spisal aktualni svoj članek „Nova pota“, opozarjajoč, da naturalizem trka tudi pri nas na vrata: pojavljala se je naša moderna, Cankar je pisal o — „morali“ . . . Stritar sicer ni bil, kakor vemo, popoln nasprotnik modernistov, a v vsem jih tudi ni mogel spremljati; slutil je, da bo delovanje ob njih strani težko, in našel je drugje posla po načelu, izraženem že davno prej: izšla je l. 1895. prva njegova knjiga pri „Družbi sv. Mohorja“: „Pod lipo“.

Istega leta ga je še na drug način navdihnila muza v blagor domovine: to leto je bilo potresno leto in Stritar je pomagal s pesmimi, kolikor je mogel, celiti rane! — Istega leta je na urednikovo vabilo zopet pisal svoje essaye v „Zvonu“ z naslovom „Dunajska

¹⁾ Splošno proti očitaniu prevelikega idealizma, svetožalja in usmiljenja do živali se je branil že prej (gl. Zbr. sp. V. 368).

²⁾ Zdaj v VII. zvezku Zbr. sp. na strani 97. idd.; zbirka obsega 135 epigramov. Ta „Drobiž“ se ne sme zamenjati s kratkim in krotkim v I. zv. na str. 317.

pisma“; tu piše dokaj simpatično o „novi struji“, pozdravlja z veseljem dva nova talenta (Murnika, Govékarja), a že nastopno leto so ga novostrujarji užalili, prištevajoč ga k „stari šari“, in zato se je kratko, a za vselej poslovil od „Zvona“ in od naših glasil sploh (Zvon 1896, 276): „Tvoja doba je minila“, pravi si sam, „če si bil sploh kdaj kaj vreden. Drugi časi, drugi pisatelji, nov rod, novi vzori, novi — ne! vzori, ideali ne smem reči, to je zastarelo...“

Leta 1896. je bila obenem šestdesetletnica njegovega rojstva in tridesetletnica njegovega literarnega delovanja, spominjal se je je na kratko „Lj. Zvon“ (str. 762.), a „Slovenija“ na Dunaju mu je 4. decembra priredila slavnostni večer.

Črez tri leta je prišla na svetlo pri Mohorjevi družbi druga njegova mladinska knjiga „Jagode“ (1899) in v tem letu je dodal svojim „Zbranim delom“ še VII. zvezek, ki je vanj sprejel spise po letu 1881. izdane in izmed starejših nekatere prej izpuščene. Posebno znamenita je igra v petih dejanjih „Logarjevi“; prva štiri dejanja so jako dobra in učinkovita — zlasti četrto —, a peto dejanje, ponatisnjeno po prizoru v „Jagodah“, ima s prejšnjimi zelo šibko vez; ona dejanja pa spadajo med najboljše, kar imamo v dramatskem pesništvu izvirnega.

Leto 1902. je prineslo v Družbi sv. Mohorja zopet mladinsko knjigo („Zimski večeri“), ki ima v sebi mnogo lepega, le premalo otročji so otroci na nekaterih mestih. — In v tekočem letu (1906.) je izšla pri isti družbi četrta mladinska knjiga: „Lešniki“, „knjiga za odraslo mladino“, ki obsega poleg 30 pesmi povest „Pavle“, dva igrokaza in važne „Spomine“. Tu se poslavlja Stritar za vedno od našega občinstva z njemu lastnim humorjem, združenim s prisrčnostjo in s solzico v očeh, češ, „predno se mu začne roka tresti od starosti in slabosti, odloži pero pameten pisatelj“ . . .

*
*
*

Življenje pa je teklo Stritarju mirno ob vestnem opravljanju njegove profesorske službe, leta in leta, desetletje za desetletjem. Leta 1900. je še v uradnem seznamku naveden med službujočimi in je še v VIII. činovnem razredu — z zunanjimi častmi ga torej niso obsipali; nastopno leto (1901) je v VII. čin. razredu in na dopustu; a proti koncu leta je prineslo uradno ministrsko razglasilo (Beilage zum Verordnungsblatt Stück 24, p. 327) tole vest: „Seine kaiserliche u. königliche apostolische Majestät haben mit

Allerhöchster Entschliebung vom 28. Nov. 1901 dem pensionierten Professor am Staatsgymnasium im VIII. Wiener Gemeindebezirk, Josef Stritar, das Ritterkreuz des Franz Joseph-Ordens allergnädigst zu verleihen geruht.“

To je zunanja realna pridobitev tega neizmerno plodovitega življenja; pričakoval morda niti tega ni, vsaj ne v plačilo za to, da je 30 let najprej vodil, potem pa stražil slovensko slovstvo, ki ga nikdar ni izpustil izpred oči. Bil je najprej slovstveni glasnik najnevarnejši dobi, a tudi vodnik z zgledi in z nauki, ki jim je osigurana trajna vrednost: on je prvi osvobodil slovensko slovstvo provincijalnih spon in ga je povzdignil na višino načelne umetnosti, a pri tem ni pozabil, da ima slovstvo pravo moč le, ako korenini v domačih tleh in črpa tudi nadalje iz njih tajne svoje sile.

IV. Stritar pravi domačin.

Živel je v tujini, a ni se nam odtujil, vedno je ostal naš. Kot umetnik je bil po svojih umetniških ciljih kosmopolit — umetnost kot taka je mednarodna — a v konkretnem ustvarjanju, v poobličanju je bil Slovan — Slovenec. Zajel je v svoje spise mehkosanjavo dušo Slovenca, Slovenca, ki sicer bije hud boj za svoj obstanek, a se tako rad zamišlja v sebe, ne da bi se zavedal; zamišlja tedaj, ko ga prevzame krasna naša priroda ali hrepenenje človeka po človeku, naj se ono imenuje ljubezen ali kakorkoli.

Saj morda ni naroda, ki bi toliko sanjaril kakor mi; odtod velik zaklad modrosti, ki je zakopan v izrekih našega ljudstva, in velik zaklad lepote in miline, a zato tem manjši zaklad proračunjenosti in praktičnosti... Sanjari naš kmet, sedeč na klopi pred hišo, sanjari pastir na gorskem pašniku, sanjari pivec ob kupici, sanjari tudi olikanec, stoječ s cepinom vrh Triglava. Stritar nas je razumel! — Mehkosanjavi so Slovenci, pa hitro se navdušujejo za ta ljubi svoj dom, ki je tako nedosežno lep in ki si ga vsanjavajo še lepšega! In svoje sreče iščejo in jo najdejo v tej sanjivosti in v tej navdušenosti! —

Koseski jih je le navduševal in je žel njih neomejeno občudovanje; „nemogoče je povedati, kak entuziazem so zbudile Veselove pesmi v vsej narodni inteligenciji naši“, poroča rajni Trdina po svoji lastni izkušnji (Zvon 1905, 591); pri vinu, na izprehodih,

povsod si čul njegovo hvalo. — Stritar pa je vsanjal in navduševal; sanjivosti ni doslej nihče tako zadel kakor Stritar in v tem oziru je pravi sin svojega naroda. (Prim. „Slovansko pesem“ na koncu I. zvezka „Zbranih spisov“ in „Rojakom“ I. 138.) A Stritar je znal združiti navdušenje s temi sanjami in vprav najvišje navdušenje za dom: nihče ni n. pr. pri nas niti prej niti slej s tako vneto in s takim prepričanjem pel o zveličevalni vlogi Slovanstva, kažoč nam s tem na sanje, na ideje, ki nas naj bodre in tolažijo ob zunanjih neuspehih in ob domači revščini in bedi. A kakor Stritar si tudi lahko slikamo daljni, daljni čas, ko (Zbr. sp. VII. 22) „Družina velika so vsi narodi, pravica vlada, ljubezen sodi“ — in naj ta doba tudi ne pride nikoli: ideja je lepa!

Pričakovati bi torej bilo, da bi se vse vnelo s silnim ognjem za Stritarja, ki je tako zadel bistvo slovenskega značaja. Res so mu pritrjevali in mu še pritrjujejo mnogi, a bolj v srcu nego z besedami; v jasni govorici pa ni bilo toliko glasnega pritrjevanja kakor pri Koseskem. Zakaj? Zato, ker Stritar ni zamolčal domačih neuspehov in domače bede, ampak jo je ne samo omenil in zahteval, naj se prizna, temuč tudi žigosal tiste, ki so jo še povekšavali ali celo — poveličavali. Taka resnica prizadetim ni všeč! Stritar se tudi ni zadovoljeval le z zunanjimi gromovnimi besedami, ki zagrmje, a se potem izgube, zapustivši grobno tišino, ampak on je rezal globlje in više, na obe strani.

Iz te borbe za resnico se razlaga, da je Stritar tak velik idealist, a da obenem poudarja potrebo, naj se pesniki poprimejo življenja, realnosti, in da jih zvrča k najprimernejšemu predmetu, k našemu slovenskemu narodu, smatrajoč celo za najbolje, pisati le za prosto ljudstvo: „Očitno moramo spoznati, da nas mnogokrat obhaja misel, ali bi ne bilo bolje . . . pustiti vso to visoko literaturo ter pisati samo prostemu ljudstvu.“ Tako je rekel že leta 1870. (v Dun. Zvonu, str. 239. = Liter. pogov. 14; glej Ljublj. Zvon 1905, 349), a l. 1894. (Zbr. sp. V. 384) je bolešno vzdiknil: „Proti reki plavam ves čas svojega pisateljjevanja, star parobek sem sredi veselo zelenečega grmovja. Čudno mi je pri srcu v moji zastarelosti in osamelosti sredi mladega glasnega življenja“, — in zdaj je res začel delati za prosto ljudstvo . . . Kaj pa leži v tem trpkem vzdiklu? Nič drugega kakor da je uspešno izvršil svoj poziv: pripomoči slovenskemu slovstvu do živahnega procvita; pripomogel mu je, a na Stritarja samega je delalo to dejstvo vtisk, kakor da bi bil zapuščen . . .

Le prostak kmet, pri katerem se je on toliko učil, je še potreboval nujno njegove pomoči, in otroci . . .

Zato le recimo: Stritar je naš in mi smo njegovi, ker smo ljudje in ker je Stritar poveličaval nas in človeštvo. — In ponavljamo še enkrat: tudi njegovo svetožalje je prav človeško; vsakega človeka prevzame včasih človeška beda in ga ali pripelje v sentimentalno svetobežnost ali do bolj ali manj agresivnega, v Slovencih včasih tudi primojduševskega pesimizma, ali pa se vzdrži v sredi, v indiferentnem pravem svetožalju. — Dokler ta svet ni ali pekel ali raj, ampak ta ljuba zemljica, tako dolgo bo čutilo človeško srce svetožalje! — In mi Slovenci, ki se pehamo od pekla pa do raja, mu še celo ne uidemo . . .

Tako je človeško srce! Stritar ga je poznal in znal je zgrabiti poetične utripljaje; da je včasih trenutku dal predolgo trajnost, to so mu očitali. A mi, ki hočemo in moramo pesnika le poznati in mu slediti, ne pa ga soditi ali obsoditi, ga, zdi se mi, razumemo, ker se mu bližamo tudi s srcem, kakor se nam je bližal on. Tako mu postanemo pravični, ne da bi mu bili — sodniki.

* * *

Ko¹⁾ se oziramo na to čudovito harmonično življenje in delovanje sivega sedemdesetletnega moža, ki je rojen leta 1836. in je po preteku tridesetih let, leta 1866., dovršen gentleman v vsakem oziru in kot goreč domoljub, a ne kot zakrknjen provincijalec, s Prešernom v roki nastopil boj za harmonijo v življenju, v domovini, v človeštvu; ki je od leta 1870. do leta 1880. z vso odločnostjo zastopal svoje umetniško veroizpovedanje; ki je leta 1886., ko je videl, da slovensko slovstvo vsestransko процvita, zaključujoč svoje izpodbudno delovanje, delal bilanco ob svoji petdesetletnici, ki je le 1896., ob svoji šestdesetletnici, prepustil tedaj že razkošno literarno Slovenijo nje sigurni usodi, posvetivši svoje še vedno latentne moči narodu v ožjem zmislu — ko se oziramo na tega moža, ki kot individualiteta in kot človek v našem slovstvu nima para, in se spomnimo njegovih besed, pisanih leta 1894. (zdaj v Zbr. sp. VII. 194): „človek hoče imeti svojo nedeljo in umotvorov končni učinek

¹⁾ Nekako s temi besedami se je zaključil slavnostni govor.

bodi harmonija; in ti skromnega naroda skromni sin, ki si želel in poskusil tudi v tem zmyslu biti kaj svojim bratom, ne begaj se! Morebiti si vendar pogodil kako besedo, ki je človeku, kar rosna kaplja žejni cvetlici“ — in ako še povzamemo njegove besede iz leta 1896. (gl. Zbr. sp. VII. 244), ki jih je pisal, poslavljaljoč se od občinstva: „Talenta, ki sem ga prejel od stvarnika, nisem zakopal; delal sem pošteno z njim, ali pa sem kaj pridelal narodu v prid, o tem ne gre meni sodba“ — na vse to mu moramo odgovoriti vsi, ki tvorimo narod: delal in skrbel si več kakor eno človeško dobo za nas vse, delal si za brhke in navihane mladenci, za sentimentalne in hladno računajoče devotke, delal ne-utrudno za dorasle može in za starce, a delal si in še delaš za našo nado, za ljubo mladino, delal si in delaš še za dom in rod, in dal si nam, kar si imel: vse svoje bitje, to, kar tako nepopolnoma imenujemo „srce“! Pripomogel si, da smo, kar smo. To si nam pridelal! In mi, ki si za nas tako skrbel, smo zdaj vsaj enkrat in vsaj pred Teboj edini in složni: glej, tudi nekdanji nasprotniki — saj sovražnikov Ti, blagi mož, nisi imel — se z nami zedinijo; vsi smo Ti enkrat tudi hvaležni in damo Ti, kar si nam tudi ti dal: odpiramo Ti svoja srca, mi vsi, stari in mladi! A danes Ti glasno kličemo: Ti si naš učitelj, naš voditelj! Zvesti Ti bomo in mladino, ki jo tako ljubiš, bomo učili Te spoznavati in ljubiti in goreti za Tvoje ideale; ko bo doraščala, ji bomo stavili vprašanje: „Kdo je započel klasično dobo v našem slovstvu?“ In iz Tvojih del se bo naučila kratko odgovoriti: „Započel je klasično dobo pri Slovencih Jos. Stritar.“

Vresje.

Oj, moje rdeče vresje ti,
 ti si poljan dišeča kri!
 Nešteto sanj je nad teboj,
 brez dna skrivnosti pod teboj . . .

Kdo svojo grud je tu odprl
 in dušo večno razprostrl
 pod bajni klic samotnih ptic
 pod žarke svojih lastnih lic?

Vladimir Levstik.

Povest o zaljubljeni deklici.

Spisal C. Golar.

(Konec.)

* * *

oljsko cvetje je bilo globoko priklonjeno, tenke in visoke bilke so otresale hladne kaplje in deževalo je še vedno. Nebo je razlivalo polne curke in včasih je zagrmelo iz silnih prsi, mogočen in zdrav je bil klic prirode.

Bilo je v nedeljo zjutraj in Barica je šla od maše, vsa trudna in slaba. Hodila je po ozki stezici med travniki in vse rosno ji je bilo krilo, vse premočeno, da je drgetala mraza in mokrote. Bila je zelo ponižna, in kadar je nebo zasijalo ter dalo duška svoji divni jezi, je nagnila glavo, kakor bi čakala udarca na teme, na mehke lase. V soteski, kjer je stala vrsta ogromnih, belo-kosmatih hrastov, sreča ženo iz vasi. In Barica jo lepo pozdravi:

„Bog vas srečal, Neža!“

„Glej, glej, ti otrok božji, kakšna pa si!“ je zavriščala dobra žena nad njo. Barica jo je gledala z velikimi očmi.

„Saj te je vedno manj in kako imaš blede lica! O ti križana nevesta! To pa moram povedati materi, saj vem, da te ne vidi.“

„Strinja, Bog z vami, saj ste hujši od groma!“

„O, ti dekle! Kraljica rožnovenska naj te ne sliši! Molili bomo zate.“

„Ali kaj sem storila . . .“

„Kaj sem storila, in sedaj še vprašuje!“ se je togotila Neža, majala z veliko glavo, prevezano s črno volneno ruto, in bredla naprej po kalni luži, ki je tekla čez pot.

Kakor bi bila zelo hudo ošteta, je stopala deklica dalje. Jezila se je nad seboj, da je takšna. Pobožne žene molijo zanjo! Ali vendar ni vedela, zakaj se je Neža tako burila nad njo. Nič si ni bila v svesti, da bi bila kaj zgrešila, nikomur ni prizadela nič hudega. Barica je bila uboga, počasi je hodila pod težkim, širokim dežnikom in vsa se je tresla slabosti.

Doma je šla tiho v svojo sobo. Pogrnila je na vzglavje beli prt in legla na posteljo. Okno je bilo odprto, kaplje so pršele v sobo, se razbijale ob zidu in škropile po tleh.

Barica je gledala na jablano zunaj pred hišo. Oko se ji je zaprlo in njene misli so vzplapolale kot iskre, se utrinjale in iskale njega, ki je zanetil ta vroči in strastni ogenj v njenem srcu. Lice se je Barici zjasnilo, sladka svetloba je ožarila vse nje obličje, zakaj peljala se je k poroki . . .

Oj, kako je sijalo to božje solnce, kako razposajeni so bili žarki, ki so leteli za vozom, hiteli mimo in spremljali Barico, ki se je peljala s Šandorjem, z onim mladim ciganom, v cerkev. Sama sta bila, čisto sama in žarki so se vpregli v voz in dirjali po srebrni cesti. Vsa sta bila v cvetju, rdeči vencu so se vili naokoli in nad njima se je glasila angelska pesem.

Velika blaženost ji je objemala dušo, ker pred njo se je zgriinjalo veselstvo brez mej, brez konca. Vedno bo trajala ta pot, naprej in naprej pojde cesta, med rožami, med žarki, do solnca in skozi zlate duri v neskončni raj, kjer je vse sama sreča. Vekomaj ostane Šandor pri njej in njegov pogledi ji bodo pozlatili obrvi in dva zlata pasa nad očmi bo Barica stopila pred oltar.

Naslonil se je na njeno srce in jo poljubil. Zadrhtela je in vsa je tonila v sreči in radosti. Sladek glas jo je božal: „Baričica, duša, meni se je sanjalo . . . Tvoje obrvice, kot da so mi zlate . . .“

„Šandor, Šandor . . .“

„Kaj ti je, Barica, moj otrok, kaj je s teboj?“

Pri njeni postelji je stala mati; pritekla je solza iz ljubečih oči in se zasvetila na velem licu. Glavo je sklonila niže in prijela hčer za roke, za tenke, blede prste.

„Šandor . . .“

„Kaj ti je, moj otrok?“

„Ah!“

Njene oči so počasi izpregledavale, motno so zasijale zenice in bela svetloba je prodrla trepalnice. Barica je prihajala od poroke, solnčni žarki so se skrili, čudovita pesem je utihnila . . .

„Ah, mati, jaz umrjem . . .“

„Barica, povej mi, kaj ti je! Razodeni mi svoje bolečine!“ je govorila mati. Sedla je k njej na posteljo in ji gladila lase, ki so se ji v mokrih, gorkih kodrih prilepili na čelo.

„Reci mi, kaj se ti je zgodilo, da si postala tako tiha in tuja. Ali mi ne zaupaš?“

Barica je zajokala na glas, se sklonila v postelji in se vrgla z vsem telesom materi okrog vratu. Solze so se ji utrinjale iz oči

in tekle v vročem curku po licu; v ihtočem joku, ki je pretresal vse njeno telo, so se izgubljale besede.

„Ne jokaj, utolaži me!“

„Mati, mati!“

Ko je s solzami očistila srce in izplakala žalost, je vsa solzna naslonila lice materi na prsi in začela razkrivati svoje skrivnosti. Plaho in šepetajoč je pravila, kako mora vedno misliti samo na onega mladega cigana, na Šandorja, odkar ga je spoznala, da nima več miru ne po noči, ne po dnevi, da ji je pri srcu tako neizrekljivo tesno. Govorila je hitro, se večkrat prekinila in se zagledala z rosnimi očmi v praznino, potem pa zopet nadaljevala vsa nemirna.

„Ali imaš rada Šandorja?“ je nenadoma vprašala mati.

Barica jo je pogledala, zopet strastno zaihtela in skrila lice v naročje. Začela je praviti, da ima Šandorja rada, da sama ne ve, kako rada ga ima, in bi umrla zanj.

„Vse bi mu dala, in dala bi mu nož, da mi ga v srce zabode . . .“ Mati se je ustrašila teh besed in v grozi je opazila, kako Barici bolno plamte oči.

„Ne bodi tako silna, pozabi!“

„Ne morem, ne morem, ah . . .“ In zopet so ji tonile oči v solzah in v njej se je utrgal vzdih, prepoln žalosti in gorja.

„Mati, jaz pojdem v samostan!“ je kliknila Barica.

„Kakšne so ti misli, vso si me prestrašila. Saj boš kmalu drugačna, pozabila boš tega črnega cigana.“

„Ah, da veste, kako mi je mil, kako . . .“

Gori iz veže so se zaslišali drsajoči, trudni koraki.

„Le pozabi in lezi zopet! Angel varuh ti bo vdihnil druge misli,“ je menila mati in odhajala.

„Moj angel varuh! Kdaj me je že zapustil!“

Črez nekaj časa zasliši spodaj glasno govorico.

„Ti, kaj pa je vaši Barici? Čudno bleda lica ima . . .“

„Ali je to Neža, ali ni,“ je ugibala deklica. „Gluha je, zato tako kriči.“

„Nič ji ni, kaj bi ji bilo? Saj veš, otrok raste.“

„E, ne vem. In oči so se ji razširile; tako gleda kot nevesta. Kot bi videla ženina pred seboj. Križani čas božji!“

„Kako govoriš!“

„Ti, le verjemi! Z Barico ni vse prav. Na vasi sem slišala, da tisti mladi cigan k vam zahaja. Ali je res?“

„Bil je enkrat ali dvakrat.“

„Vidiš, vidiš! Pravijo, da jo je uročil, ali je res? Pa seveda bo res; sama sem jo videla. O, kakšne oči ima! Tako čudne, velike, kot bi sijalo iz njih.“

Počakala je za trenotek in se odsopla. Čakala je odgovora. Ker ni prišel, je poskočila in zopet povzela:

„Videla sem že takšne oči. Tista Ivaničeva Tona, ki se ji je zmešalo, ko je šel njen ženin v Ameriko, tista je gledala ravno tako.“

„Kaj praviš!“ se je zavzela mati.

„Rdeč venec si je pripela na glavo in v rokah in nedrih je imela vse polno rož. Strmela je daleč, daleč in nič ni videla. Pela je in padla v vodnjak.“

„Neža, kaj me plašiš!“

„Vidiš jo, prav nič te ne plašim! Ali povedati sem ti morala! Kar ustrašila sem se je danes. Dekle je uročeno! Ne bo dobro, srce se ji suši . . .“

Kmalu nato je Barica videla Nežo, ki je šla po poti nad hišo sključenegu hrbta in majaje z glavo.

„Srce se mi suši,“ je pomislila, „in Šandor me je uročil. Ti poredni fant! Da mi ne prideš več v sanjah v vas!“

Spominjala se je svojih sanj in lepe so se ji zdele. Ne bi jih dala za vse na svetu in vkljub veliki bridkosti je zasijal svetel žarek na obličju zaljubljene deklice.

„O, le pridi, ti sladki fant!“

Njen nočni gost je stal pred njo, snežnobel in blestečih lic.

Bližala se je njegova svatba z zlatoobrvno deklico . . .

4.

Barica je šla s polja; njene oči so bile zadivljene, kot bi gledale čarobne sanje. V duši so ji odmevale strune, spomin na ono noč, ko je prišel Šandor pod njeno okno in igral na gosli pesem, divjo in koprnečo, polno tuge in radosti. Kdaj je to bilo, se Barica ni več spominjala; včasih se ji je zdelo, da je to bilo zdavnaj, zdavnaj, a zopet je mislila, da je to bilo snoči, ker je še vedno rajala pesem v njenih prsih. Vedela je samo, da je bila lepa noč, bela, kot od angelskih kril obsijana, in bi se slišala na zemljo rajska muzika.

Barico so zbudile gosli, razposajeno doneče in zopet žalostno plakajoče, kot bi prelivale solze. Iz strun je zakipela pesem o deklici z zlatimi obrvmi in potem je vriskalo in tugovalo. Blesteči žarki so ovijali drevesa, luna se je razlila po polju in vse je strmelo in

poslušalo. Niti slavec se ni oglasil, dokler so pele gosli. Ko so pa utihnile, je zažvižgalo iz grmovja, kot bi se zablislilo . . .

„Barica, kod hodiš?“

Strune niso več zapele, a sem od reke se je bliskalo dolgo v jutro. Zaspala je, in tedaj sta priletela dva slavčka k njeni postelji; imela sta s seboj srebrne gosli, da jih darujeta njenemu ženinu...

„Barica, kod hodiš?“

Zagledala je mater in molčala. Bila je že doma.

„Ne hodi vedno tako sama okoli, mene je strah zate. Greš in nič ne vidiš, kot bi spala.“

Zrla je na mater in iz njenih globokih oči je sijala tajna in čudna svetloba in lica ji je objemala tiha skrivnost.

„Razmisli se vendar, kaj bo s teboj!“

„Mati, saj bo kmalu drugače.“

„Seveda, ali ti se moraš iznebiti teh misli! Pa bi le sanjala...“

„No, torej je prišla naša gospodična! Glej jo, kako je lepo bela kot nunica!“

Oče je stal na pragu in jo pozdravljaj. Bil je rdeč v obraz in dišal je po vinu. Umaknil se je; ko sta stopali mimo njega, je ustavil hčer.

„Kaj bomo s teboj? V kloster pojdeš in tam boš molila. Šandor ti bo pa hodil gost pod okno. Ha, ha!“

„Ti, bodi tiho,“ je proseče govorila žena.

„Pusti naju na miru! Tam te čaka Neža; pravi, da je nekaj prinesla za to-le gospodično.“

Prijel je hčer težko za čelo in ji nagnil glavo, da se ji je upognil tilnik in so zastrmele proti njemu njene bele oči in njeno drobno obličje. Hitro jo je spustil in pogledal stran.

„Ti prokleti cigan!“

Barica je šla naprej in slišala za seboj očeta, ki je klet Šandorja.

„Še enkrat naj se prikaže, plašar!“

„Ti,“ se je obrnil k ženi, „ali si ga danes videla? Na Lipo k Omladiču sta se vlekla z Mavro; zvečer bo zopet pijan, in naj se le oglasi pri nas! Mu bom jaz zagodel!“

„Kaj res bo z našo?“

„Kaj naj bo! Nič! Se že izpametuje. Ta cigan! Ali si ga slišala v nedeljo, kako je zavijal zunaj pod kapom?“

Barica je hodila po hiši in gledala skozi okno. Nobenega gosta ni bilo in nihče je ni motil.

„Ali pride Šandor ali ne?“

„Pride, ne pride . . .“ je ponavljala in trgala rože.

„Ne pride!“

Stemnilo se je kmalu. Šla je na konec hiše in gledala na nebo.

„Ali pride Šandor ali ne?“

„Pride, ne pride . . .“ je ponavljala in štela zvezde.

„Pride!“

Večer je bil topel in svetel. Žive iskre, bledezelene kresnice so se lesketale in plavale po zraku, vse je migljalo po zemlji in nad zemljo in s polja so dišale rože.

„Pride!“ je klicala Barica. Veselje ji je razsijalo lice, srce je vriskalo v njenih prsih. Šla je v posteljo in čakala. Dvakrat je vstala in pri oknu mislila na mladega cigana. Slednjič se je utrudila in zaspala.

Nenadoma je zavihrala nad njo burna in plameneča melodija, vso so ovili silni, razbleščani zvoki, kot bi jo ogrinjal žarek pajčolan. Zabučala je pesem kot vihar okrog trdih sten, kot bi imel zdajinzdaj udariti grom. Zazvonila je in zaklicala; tiho in pritajeno se je vila iz strun in odmevala kot glas s sijajno obžarjenega obzorja. Zazvenela je zvonko, nežno in čisto, kot bi se zablisnila ljubezen iz oči, zatrepetala je in zahrepenela, polna neutешenih želj, zazvenčala kot zvenk kristalnih čaš . . .

Barica je sanjala in poslušala; ustne so se ji smehljale in oči so se odprle.

„Ah, Šandor . . .“

Vzpela se je na postelji, lica ji je oblivala gorka in jasna radost, njeno srce je plavalo v divni slasti. Zletela je k oknu in pogledala na stezo pred hišo. Pod jablano je temnela visoka senca, donele so gosli in pripovedovale, se smejale in tožile o ljubezni in strasti in obupnih bolečinah, in zdelo se je, da so gosli same prešinjene tega čuvstva in hočejo v joku in smehu in petju izraziti, kar je skrivalo srce v svojih tajnih globinah. In zopet so zarajale strune in zapele tako bajno, kot bi se razlila jutranja zarja čez nebo in bi šumela zlata reka . . .

Barica je gorela v plamenu teh srčnih in vročih melodij, njena duša je plavala na zvenečih valih. Naenkrat je zatrepetala kot uvel list. Zaslišala je, da so se odprle hišne duri.

„Šandor, Šandor!“

Takoj nato so zahreščale gosli kot razbite, in Barica je smrtno pobledela. Pod njo so grmele jezne besede, dva udarca, zazdelo se

ji je, da je zaječal Šandor, nekdo je stekel po poti, in deklica je vztrepetala, kot da ji je kdo ranil srce.

„He, cigan, le beži!“

Onesvestila se je in padla znak po sobi.

* * *

Barica se vso noč ni zavedela. Mati jo je zjutraj položila v posteljo in potem se ni več ganila od nje.

„Kaj si storil,“ je očitala njemu. „Misliš si, da boš-cigana, pa si svojega otroka.“

Okoli poldneva se je Barica zdramila in plaho pogledala naokrog. Groza je bila na njenem obličju, in ne da bi bila spoznala mater, je krčevito zaihtela ter skrila oči v dlan.

„Ali me ne poznaš, Barica, jaz sem, tvoja mati!“

Ozrla se je nanjo in zašepetala :

„Kje je moj Šandor?“ Spomnila se je zopet nekaj strašnega in zajokala.

„Šel je sinoči domov, Barica, sliši!“

„Ni ne! Ubili so ga, ubili!“

„Marija, Barica, kaj govoriš!“

Utrudila se je, lice ji je postalo ledeno, vlažne oči so se zopet zaprle.

Okrog poldneva se je zopet zbudila.

„Mati, kaj je s Šandorjem?“

„Ne boj se zanj, nič mu ni.“

„O, saj sem slišala!“

„Nič mu ni, Barica! Zakaj si takšna?“

„Zdaj je dobro, nič mi ni. Ali Šandorja niso ubili?“

„Niso. Zakaj bi ga ubili? Saj si ga slišala teči od hiše.“

„Zdaj mi je dobro.“

Mirno je ležala njena glava na blazini in lica so ji sijala prosojno.

„Mati, jaz ljubim Šandorja, o, tako ga ljubim! In nekaj vas prosim, ali mi dovolite?“

„Vse ti dovolim, vse, Barica!“

„Slišite, pošljite po Šandorja! Naj pride k meni!“

„Oj, nehaj! Jutri, pojutrišnjem, če hočeš, ali danes ne! Oče je divji!“

„Mati pošljite po Šandorja!“

V sobo je plavalo solnce, švetilo se je na oknu. Nekje je zažvižgal slavec in Barica je široko odprla oči.

„Srebrne gosli pojo, Šandorjeve gosli pojo. Dva slavčka sta mu jih prinesla . . .“

Proti večeru je Barica utihnila in zaspala. Mati jo je pustila za nekaj časa samo.

Storila se je tiha noč, svilen plašč je ovil polje in planino, za reko so drobili slavci.

Barica je sanjala.

Zopet so zapele srebrne gosli in jo poklicale. Deklica je planila pokoncu.

„Šandor, ti si . . . Ne boj se, jaz grem k tebi!“

Odgrnila je posteljo in tavalala k oknu. Slišala je mile, sladke glasove, ki so jo vabili. Nebeške strune so pele in mamile njeno uho. Nagnila se je skozi okno in zaplavala po zveneči, rajski melodiji. Kot bi jo nosila angelska krila v naročje njenemu ženinu . . .

„Šandor, k tebi, k tebi . . .“

Ko je Barica to izgovorila, je završalo in zašumelo okoli nje, kot bi trepetale velike mrzle peroti in kot bi letela z neznano hitrostjo nekam daleč. Še enkrat je zadrhtel rahel, uspavajoč glas, potem je vse utihnilo, izginilo in umrlo za Barico. Padla je težko na zemljo in tedaj je obtil njene ustne blažen smeh; njeno srce se je zagnalo burno in divje, utripalo in tonilo v krvi. Roki je razprostrla predse po kamenju, kot bi hotela objeti trda tla, in lice je položila na pesek.

V hiši je vstal vrišč, prihitele so luči k trepetajočemu telesu, kriknil je obupen jok. Iz senc je rosila in kapljala kri.

„Bog, o Bog!“ Tenek glas je obupno in strašno klical Boga na pomoč, na drugi strani pa je nekdo robato rohnel: „Držite cigana!“

Bela mesečina je tekla raz nebo in lila na vse strani, topla, božajoča sapa je igrala po zraku. Noč je bila krasna in tiha, kot bi vse sanjalo in se ljubilo. V seči se je zbudil slavec, morda poleg gorkega gnezdeca, poleg svoje družice in ji iz zaspanega grla prisegal večno ljubezen. V temi je plavala zaljubljena pesem.

Barica je ni slišala.

F a u s t .

Fantazija.

Morje mojih misli plan je neizmerna,
v nji gubi se zemlja od obzorja do obzorja,
v njo se zlivajo vsa neprešteta daljna morja,
z njo je jutro, v njo topi se stran večerna.

Jaz — titan! Pod mano nizko je življenje,
rastem, širim, dvigam se, za mene ni skrivnosti!
Jaz, jaz stopam nad človeštvom, ni mi mar sladkosti
mičnih, dalje, dalje vede me hlepenje. —

Ah, še dalje? . . . Ni še poti moji konca? . . .
Kam? Naprej? — Ne, ni mogoče! Vse so bile sanje
orla ranjenega onemoglo plahutanje —
nikdar ga ne dvigne let do bleska solnca!

* * *

In zdaj sem zopet tvoj, življenje!
Zdaj zopet me objel je tvoj vihar,
prevzelo dušo je vrvenje,
v srce se dni minulih vrača čar . . .

V dolini zvonijo zvonovi,
nad mestom gubi se njih glas
in diha večer nad lesovi . . .
Ah, v duši je vstal njen obraz —
in moja ljubav je kot morja valovi
in ona nad njimi kot lune je kras . . .
Kako se nebo že žari!
In v duši mi plamen gori
in neti mi strast,
naprej in naprej me drevi —
V nebo li, v prepast?

* * *

Mojemu hlepenju ni nocoj nobene meje,
Gretka, čuj, kako ljubav se v vrtu smeje,
v rahlem vetru šepetajo veje,
slavec poje v tiho noč.

Gretka, daj, da tvoje mehke kodre roka boža,
da vzduhte kot pod zefirjem vrtna roža,
ki v polnočnih sanjah jo obkroža
tajnostno poljubljajoč.

Daj, da v en plamén se združijo plameni naju,
da vzžariva kakor zvezda v nebnem raju,
da zgoriva, v vseh strasti smehljaju
v pozabljenje padajoč . . .

* * *

Umril sem . . Ne, jaz sem le izzvenel,
jaz spev sem bil, do srca segajoč,
hrumeč in tih, kipeč in plakajoč.
Akord je zadnji zdaj moj onemel
in v gluho se izgubil noč . . .

* * *

Jaz sem ga čul ta divni, ta nadzemski spev,
bil je kot morja razdivjanega odmev.

Šumel je kot nad lesi temnimi vihar,
ko blisk se vžiga in podira hrast udar.

Bil je kot gorskih rek vrvenje v daljno dalj,
bil kot valov kipenje h grudim belih skal.

Nato v zvenenje rahle pesmi je prešel
in kakor zvok zvonov, kot žita šum brnel.

Kot želje tihe je dekliške bil mu glas,
ko polje sniva in meglà zakriva vas.

Topil se je kot tajen, pólnočni šepet,
bil mehek je kot rok objem, kot ust trepet.

In zopet je vzkipeł, se dvignil do neba
in vzrastel, v svet bogastvo vse izlil srca —

Tu krik — v obupni žalosti je strepetal,
še en akord — in pevec pesem je končal.

Brez strun je harpa, spev je večno onemel.
Ob pesmi pevec je nadzemski skrvavel.

Vojeslav Molè.

Sveta Ana.

V vasi Tunjicah na gori
cerkev romarska stoji,
sveta Ana v cerkvi s trona
milosti ljudem deli.

In če kdo prišel v vasico
je brez ljubice svoje,
že od cerkve on z ženico
srečen proti domu gre . . .

Tam pri njej žene neplodne
blagoslov z nebes dobe,
tam device si ugodne,
krotke najdejo može.

Sveti Ani v Tunjicah
se pomolim iz srca,
da pri lepih punicah
srečo tudi meni da.

Petruška.

Tebi.

Bil je zapada razgoreli čas,
umirali ihteč so v snu zvonovi,
ko tiho je z molčečimi mrakovi
približal se zamišljen tvoj obraz . . .

Poznal sem te, ti v sanje zatopljena,
iz hrepenenja davnih, davnih dni,
poznal sem po sijaju te oči,
ti iz mojih koprnečih sanj rojena . . .

Z rokami belimi si me objela,
da prišel v dušo praznični je čas.
Zdaj greva v dalj — pred nama' cesta bela,
nad nama zarje je škrlatni pas . . .

Vojeslav Molè.

Po istem tiru.

Spisal Jos. Frančič.

(Konec.)

VI.

sobi je bilo mračno in tiho . . . Tišino je pretrgal le semtertja kak ihtav vzdih . . .

Tišina po nevihti —

Med materjo in hčerjo se je bil završil viharen nastop, zdaj sta obe utrujeni molčali in se pogrezali vsaka v svoje misli . . .

Hči je ležala vznak na svoji postelji ter strmela v strop. Preudarjala je, kako se je moglo vse to zgoditi, kako je moglo priti tako . . . Kakor mučen sen se ji je zdelo vse . . .

Spomnila se je tistega božičnega dne, ko se je bilo začelo . . . Njena domišljija ji je pričarala pred oči vso ono krasoto, kateri se je divila tisti dan. Videla je pred sabo travnike, ki so se bili zagrnili v belo tenčico, videla vse tako čudovito izpremenjeno drevje in grmovje, videla tiste nepopisno nežne stvore na železničnih ograjah . . . videla tudi, kako je priplula na nebo krvavordeča obla ter zrušila v prah s svojimi žarki ves ta kras . . .

Spomnila se je, kako je bila srečna, kako je v neumljivi radosti vzklikala sama pri sebi: „Danes je božični dan!“

Ah, da, božični dan, božično petje . . . —

Spomnila se je tudi, kako veselo so jo pozdravljali tistikrat iskreni pogledi in prijazni nasmehljaji . . .

A če se je pokazala na ulici zdaj . . .

Kaka izprememba, kaka izprememba! . . . Kaj so ji hoteli ljudje, zakaj so jo tako kruto motrili, zakaj si šepetali s tako prezirljivimi pogledi, nasmihali si tako čudno? . . .

Spomnila se je tudi tistega hipa, ko je srečala njega, spomnila, kako sladko jo je bilo prešinilo, ko se ji je nasmehnil, ko se je ozrl vanjo . . .

Kako lep, kako nepopisno krasen je bil tisti hip! Zdaj pa . . . —

Zakaj je prišlo tako, zakaj ni ostalo pri tistem edinem? . . . Kdo je kriv? . . . Ali on? . . . Ali ona? . . . Usoda mar? . . .

„Kdo je kriv?“ To vprašanje se ji je zavrtalo v možgane, da jo je bolelo, kakor bi ji bil potisnil kdo ostro orodje vanje.

Kdo je kriv? Premišljala je, preudarjala . . .

„Če bi bila vztrajala pri treh mašah, če bi bila šla iz cerkve naravnost domov, kdo ve? . . .“ Kot kazen je občutila hipoma to, kar jo je bilo doletelo, kazen za to, da se ni ravnala po materini zapovedi in da ji ni povedala resnice . . .

„In če bi se tistikrat ozrla ne bila,“ je pomislila dalje, „če bi bila šla mimo njega s povešenimi očmi, kakor me je vedno učila mati . . . Ah, vse, vse bi bilo morda drugače! . . .“

Umela je zdaj pomen materinih opominov.

„Da, če bi se ozrla ne bila!“

Bilo ji je nenadoma jasno! Kesala se je in bridko si je očitala! In vendar — zakaj, zakaj je od takih malenkosti, od takih slučajnosti zavisna vsa sreča človeška?

Če bi se ozrla ne bila! — Toda, je li mogla vedeti, je li mogla naprej znati, kaj se izcimi lahko iz tega? . . .

Srce se ji je stisnilo ob misli, kako majhen je bil prvi prestopok in kako velika je zdaj kazen in pokora! . . . Pravzaprav je bilo vzrok njene nesreče samo to, da ga je srečala! Zakaj ga je srečala? . . . Po čigavi volji se je zgodilo to? . . . Zakaj ji je moral priti nasproti? . . .

Ah, da bi tistega njegovega modrega očesa nikdar uzrla ne bila! . . .

Ali tej njeni želji, porojeni iz golih, treznih misli, se je takoj uprlo srce . . .

Prešinil jo je iznova spomin na oni trenotek, ko je prvič vztrepetalo njeno srce v ljubezni, na ono slast, ki jo je srkala njena duša iz njegovega pogleda, in zamrl je hipoma ves kes v njenih prsah.

Ali ji ni bilo prisvetilo kakor jutranjica na jasnem nebu njegovo oko? Ali ni bila to prva njena sreča? . . . Ali naj ji bo žal, da ga je spoznala, žal, da so ji božale lica njegove mehke roke? Kako pusto in prazno bi bilo njeno življenje, če bi se on ne bil ponižal do nje! Kaj naj bi ji bilo nadomestilo njegovo ljubezen? Na vsem božjem svetu je ni mogel nihče tako osrečiti, kakor jo je osrečil on! . . .

Seveda, minilo je vse! Minilo je tako hitro, tako hitro! In ni bilo vse lepo! . . . Lepa je bila morda samo tista prva omama! Toda za en sam hip bi dala življenje! Grenko je bilo res spoznanje! Drugače je upala in pričakovala! Da pride tako, ni vedela — ni mislila, da se je bo kdaj izogibal. Toda, da bi ga sovražila, kakor

je zahtevala mati? . . . Nikdar, nikdar! Njeno ljubeče srce ga je opričevalo in opravičilo popolnoma. Da bi bil on čistejši, je dolžila samo sebe. Bila je uverjena, da jo je ljubil, in iz hvaležnosti mu je odpustila vse. Sto izgovorov je imela zanj. Kako bi mogla zahtevati ona uboga, zapuščena, da bi postal njen mož? Dovolj, če se je usmili, če je ne pozabi, če je ne zapusti v stiski, kadar pride tisto najhujše nad njo! In to ji je obljubil! Uvidevala je, da ne more postopati drugače, kakor je postopal, in ničesar mu ni očitala. Kaj pa mu je mogla biti ona? Kaj mu je mogla nuditi? Tisto malo lepote — ah, koliko, koliko je lepih deklet! . . . Ljubezen svojo — ah, koliko, koliko ljubezni ga je čakalo drugje! . . .

Če se je smela na koga hudovati, je bila to njena usoda, ki je ni posadila v ugodnejše razmere, ki ji ni hotela nakloniti toliko, da bi ga bila vredna . . .

Čudna trpkost se je je lotevala ob misli, da bi bilo naposled lahko tudi drugače, in ta trpkost je naraščala tem bolj, čim živeje si je predočevala srečo, ki bi je bila lahko deležna. Kje je pravičnost? Zakaj nekaterim toliko, drugim tako malo? . . . Samo njen oče naj bi živel, pa bi danes ne bilo tako, pa bi danes morda še upala . . . pa bi ji ne bilo treba danes tešiti svojega hrepenečega srca s samimi spomini! . . .

Iz tega grenkega čuvstva se ji je polagoma porajala neka čudna kljubovalnost, neka upornost . . . Ali je res taka grešnica, ker je ljubila? Naj bi bila li res še to malce sreče pahnila od sebe? Zakaj se mati jezi in togoti nad njo, zakaj ji nadeva priimke, ki . . .? Ali je zaslužila to? Kaj je njena krivda? . . . Kar je storila takega, da ni bilo prav, je storila iz nevednosti! Druge matere spremljajo svoje hčere po vseh potih — njena mati tega ni mogla, ker je bila bolna — dobro — toda vsaj očitala naj bi ji ne! „Bodi poštena!“ to ni dovolj! Kaj ve neizkušeno dekle, kak pomen imajo take besede? Pohujšati bi jo bila morala prej, da bi bila umela! Tega storiti ni mogla, a tudi hudovala naj bi se ne! Kar je storila, je storila iz nevednosti in pa — iz ljubezni! In če bi se bila obvarovala — kaj bi je bilo čakalo? . . . Mati ji je obetala moža, ki naj bi jo osrečil. — Ah, prazne besede! Saj je videla, kako so se možile uradniške hčere brez premoženja! Res so se ji tudi drugi moški nasmihavali, marsikateri je vpiral željne poglede vanjo, a kje je bilo jamstvo, da iz boljših, čistejših nagibov? In če tudi! Ona izmed vseh teh ne bi bila mogla nobenega ljubiti, ljubila je samo njega, njega edinega — samo njegovim pogledom so ji budili v srcu slast, samo po njem so

hrepenele njene želje! . . . Ali ni bilo bolj pošteno tako, da je sledila tistemu, h kateremu jo je tako silno vleklo srce, nego da bi bila s treznim računanjem ulovila moža, ki bi bil skrbel morda zanjo in za njeno mater, a katerega bi nikdar, nikdar ne bila mogla ljubiti? Tako je vsaj en hip živela, en hip uživala! . . . Ta ogenj, ki ji je zoper njeno voljo kar sam ob sebi vzplamtel v prsah, naj bi bil nekaj tako grešnega, nekaj tako nedopustnega, nekaj tako groznega? . . . Nemogoče se ji je zdelo to! Čista je bila njena ljubezen, zakaj naj bi bila nečista njena duša, nečisto njeno telo! . . .

Vedno drznejše so bile njene misli, vedno smelejši zaključki, ki si jih je delala na podlagi iz svoje samovolje spočetih premis, prizadevajoč si, opravičiti njega, opravičiti sebe . . . Njen odpor je naraščal. V materi, katero je prej tako ljubila, je videla zdaj hkratu svojo nasprotnico . . . Srce ji je zakoprnelo po polni, neomejeni prostosti. Življenje se ji je zdelo brezobzirno, zakaj bi v boju za srečo i ona ne smela biti brezobzirna? Lahko ogrevati se za zapovedi tistemu, čigar življenje je urejeno tako, da ne čuti njih bremena! Ali ona bi bila morala žrtvovati vse, vse! . . . Sovražiti, zaničevati bi ga morala po materinih besedah, njega, ki ji je srce še vedno tako koprnelo po njem! Ne, ne! . . . Vedela je, česa pričakuje v tem hipu mati od nje. Poklekniti bi morala prednjo, prositi jo in ji obljubiti, kar bi zahtevala! Ali srce ji ni dalo, da bi se ponižala, da bi obljubovala, kar bi bilo zoper njeno prepričanje . . . Upor se je bil naselil v njene prsi in njena kljubovalnost je postajala večja in večja . . . Prešinjale so jo nove misli, prišle so ji kar same od sebe in navdale jo s čudnim pogumom . . . Zakaj bi ne ubogala in ne poslušala lastnih želja? . . . Zakaj bi se pokorila besedam, ki so prihajale morda iz dobrega namena, pa se niso dale spraviti v skladje z zahtevami njenega srca! . . .

Vstala je in šla. Vedela je, kako dobro bi delo materi, v koliko tolažbo bi ji bilo, če bi stopila k nji, izjokala se skesano, oklenila se njenih kolen. Ali ni mogla. Šla je, kamor ji je velelo srce . . . Vedela je, da ga ne bo srečala, da ga ne bo videla — davno ni hodil že več po oni poti — a ni se mogla ustavljati sladkemu domotožju . . . Kadar se je je loteval obup, je hitela na ono mesto, kjer ga je bila prvič uzrla . . . V mislih nanj je iskala tolažbe svojemu srcu in utehe svojim tihim željam . . . Vedela je, da ga ne bo videla, a okrepiti si je hotela svojo potrto dušo s spomini . . . Niti do teh spominov naj bi ne imela pravice? . . . Ne, temu se ni hotela odreči! . . . Na tisto prvo srečanje ni hotela nikdar, nikdar

pozabiti! . . . Umreti je hotela z mislijo na tisti najkрасnejši trenotek svojega življenja! Na tisto pot je hotela hoditi, dokler bi jo nosile noge. Tam na tisti poti naj jo pobero nekoč . . . —

Sicer pa, kdo ve? Morda ga zopet sreča . . . in morda se je usmili in jo vzame s seboj, čeprav za deklo svojo! . . . Ah, samo pri njem, samo ž njim biti — kaj ji vse drugo mar! . . . Naj govore, naj jo zaničujejo . . . naj kažejo za njo! . . . Njegova, njegova biti, samo to! . . .

Šla je, ne da bi pozdravila mater, in ponosna, samozavestna je bila njena stopinja . . .

Mati pa se je spomnila svoje starejše hčere. Tudi ta je nekoč tako odhajala . . . Spomnila se je z nepopisno bridkostjo onega dogodka in obupno je zaklicala:

„Po istem tiru!“

Malo prej še je molila po tihem in prosila:

„Reši jo propasti, o Bog!“

A ko jo je videla tako odhajati, so ji hipoma zamrle vse nade in nobenega upa ni bilo več v njenem ubogem, tako težko izkušnem srcu! . . .

„Po istem tiru!“ je ponavljala in obupno je vila roke.

„Moj Bog, moj Bog, dve hčeri in obe izgubljeni!“

Umeti ni mogla, zaman je napenjala svoje misli . . . Njena ljubljena, njena oboževanka, ona, ki ji je tako zaupala, pa . . . Nikdar, nikdar bi ne bila pričakovala kaj takega . . . Starejše hčere nikoli ni tako ljubila; bila ji je vedno nekako tuja in nikdar ni zanjo tako skrbela kakor za svojo mlajšo. Tej je prisojala od nekdanj več kreposti, več značajnosti . . . Užaljena bi bila, če bi ji bil kdo rekel, da naj pazi nanjo; bila je prepričana, da bi bilo odveč . . . Res jo je včasih opominjala — katera mati ne opominja svoje hčere? — toda nikdar ni mislila na to, da bi bilo v resnici potreba njenih opominov . . . Zaupala ji je tako, da bi bila s svojim življenjem jamčila za njeno čednost. In naposled to! . . .

„Po istem tiru! . . .“

Grozno ji je bilo ob tej misli in srce se ji je upiralo proti Bogu, ki ni čul njene molitve, ko mu je tolikrat v varstvo priporočala, kar ji je bilo najdražje . . .

„Po istem tiru! . . .“

Da, kak razloček je bil zdaj še med njeno mlajšo in njeno starejšo hčerjo? . . . Kar se je bilo zgodilo, se ni dalo preprečiti več . . . A če bi se vsaj skesala bila, če bi bila pokazala vsaj, da ima

voljo, izpokoriti, poboljšati se! . . . Toda ponosna je bila njena stopinja, ko je odhajala iz sobe, in vedela je, kaj pomeni to, kajti tudi njena starejša hči je odhajala nekoč tako ponosno! . . .

„Po istem tiru! . . . Moj Bog, moj Bog! Dve hčeri in obe izgubljeni! . . .“

Umeti ni mogla in stresala je z glavo, kakor bi se hotela iznebiti mučnih sanj . . .

Umeti ni mogla in obupno je vila roke . . . Vprla je od časa do časa oči proti nebu, toda mehanično, brez poživljajoče vere . . . Nič več, nič več ni mogla potolažiti njenega srca . . .

Zunaj je pozvonilo. Kmalu nato je vstopila postrežnica in ji izročila pismo. S tresočimi rokami ga je odprla. Spoznala je bila pisavo svoje starejše hčere.

Čitala je, a umela ni . . . —

„. . . Bili so trenotki, mati, ko sem Vas sovražila, ker sem mislila, da ste Vi krivi, baš tako, kakor ste zvrčali Vi vso krivdo name. Toda zdaj sem prepričana, da ste krivi Vi prav tako malo, kakor sem kriva jaz. Vse to je moralo priti tako . . . Sto in sto je stvari, ki odločujejo človeško usodo, in krivično je, gledati samo na poedini moment, kadar se sodi in obsoja! Res je, nismo vsi ljudje enako dobri in enako slabi, a naposled ne more človek nič za to, da je tak ali tak. In če tudi ni človek samo to, kar store razmere iz njega, so vendar razmere često močnejše od njegove dobre volje. Ne Vi ne jaz nisva krivi, mati! Ne žalujte preveč zaradi mene! . . . Taka sem in ne morem biti drugačna! . . . Smo ženske na svetu, ki smo rojene za suženjstvo! Ljubiti in služiti — ah, kako sladko! Ni samo to sreča, mati, če ima človek jesti in piti in varno streho nad sabo! Človek je ustvarjen tako, da poželi tudi kaj drugega! In zato je neusmiljeno, zahtevati od njega, da se odreče temu, kar ga osrečuje, zahtevati od njega, da ubije svoje lastno srce . . .

Ne žalujte preveč radi mene, mati! Nisem nesrečna! Bili so časi, ko sem mislila, da sem najbolj obžalovanja vredno bitje na zemlji. A prišlo mi je drugo prepričanje. Svoje nazore imam o življenju in o namenu življenja . . . Svoje nazore imam, ki se sicer ne strinjajo povsem z nauki, ki ste mi jih dajali Vi, a ki so v skladju z onimi večnimi zakoni, ki so vcepljeni od narave človeku v srce . . . Uverjena sem o svetosti teh zakonov in zavest imam, da nisem najslabša ženska na svetu, zavest tudi, da se bliža čas, ko ljudje takih grešnic, kakršna sem jaz, ne bodo obsojali več tako hudo, kakor jih obsojajo dandanes. Vsak dan se porodi nova zarja na

nebu, vsak dan se usiplje nova luč na zemljo . . . Vsak dan prinese kaj novega in vsako stoletje, vsaka doba v zgodovini človeštva pomeni korak naprej . . . Nazori se izpreminjajo in marsikaj danes ni več greh, kar je bilo greh še pred sto leti . . . Ne, nisem najslabša ženska! Čista sem navzlic temu, kar sem storila! Jaz ljubim in moj edini greh je to, da ljubim brezpogojno, brezmejno, požrtvovalno. Moj greh je to, da ljubim, pa ne vprašujem, kaj bo! . . . O mati, naj bo, kar hoče . . . naj bo, kar hoče, in naj reče svet, kar mu drago, samo ako je moj, moj! —

Res, možno je, da se izteče zame vse to žalostno! Možno je, da me pahne kdaj od sebe! Lahko stori to! . . . Toda kdo mi je porok, da bi ne bilo žalostno sicer vse moje življenje? . . . In kdaj, mati, ni konec žalosten? O vem, kako se godi na svetu . . . vem, koliko nesvetega je često v svetem zakonu!

Odpustite mi, mati, da govorim tako! Odpustite mi vse, kakor jaz Vam odpuščam . . . Trdi ste bili z mano, mati, toda odpuščam Vam!

In če se zgodi moji mlajši sestri, kakor se je zgodilo meni — in najbrž se ji zgodi, ker je lepa in ubožna pa brez pravega varstva — potem odpustite tudi nji . . . Njen značaj mi je porok, da se nikdar ne pogrezne v blato. Odpustite ji, ker bo baš tako malo kriva, kakor sem bila kriva jaz! O mati, ko bi vedeli! . . . In ne očitajte ji ljubezni, pa naj ljubi po Vaši sodbi tudi najnevrednejšega človeka! Zoper ljubezen ni boja . . . In nekaj svetega je ljubezen, mati! . . .“

Čitala je uboga žena in čitala, a umela ni ničesar! . . . Novi nazori so bili to, nove ideje, ki so se pojavile in prišle kar čez noč . . . Umela ni ničesar o vsem tem, samo to je vedela, samo to je znala, da je imela dve hčeri in da nima zdaj nobene. Izgubljena je bila tudi mlajša . . . njena ljubljenska, njena edinka! . . .

„Po istem tiru!“ so ji zašepetale še enkrat ustnice, potem pa je omahnila nazaj na posteljo in mrtvaška senca je šinila preko njenega bledega lica . . . —

Književne novice

Oceno Aškerčevih „Junakov“ in Meškove knjige „Mir božji“ priobčimo v novoletni številki „Zvonovi“.

Knjižnica političnih in socialnih spisov. I. Politično življenje Slovencev. Spisal dr. Dragotin Lončar. Ponatisk iz „Naših Zapiskov“. Cena 60 h, s poštnino 70 h. V Ljubljani 1906. Založil pisatelj. Tiskal Jožef Pavliček v Kočevju. Prodaja L. Schwentner v Ljubljani.

V tem spisu nam je podal gospod pisatelj jasen, z markantnimi potezami očitran pregled vsega političnega življenja Slovencev. Z bistrovidnostjo in objektivnostjo zgodovinarja je zasledoval razvoj političnih razmer med nami zlasti zadnjih desetletij preteklega stoletja. V podrobnosti se ni spuščal, to mu ni mogel biti namen. Morda jih tudi vseh poznal ni. Ako gospod pisatelj na pr. na strani 23. omenja, da se je za časa volitev leta 1877. odlikoval po svoji agitaciji zlasti litijski okrajni glavar, dr. vitez Vesteneck, so s tem „zasluge“ Vesteneckove za izid volitev še vse premalo označene. Kaj je Vesteneck tiskrat učinil, za to so se dobili pozneje sledovi pod — streho nekdanjega „lontovža“, kjer je imela deželna vlada v onih časih svoje urade! ... Brošuro priporočamo v nakupovanje.

„Ljudska knjižnica“. I. sešitek: Znamenje štirih. Londonska povest, angleški spisal A. Conan Doyle, s pisateljevem dovoljenjem poslovenil D. B.-t-n. 1906. Založila „Katoliška bukvarna“ v Ljubljani.

„Ljudska knjižnica“ izhaja po dvakrat na mesec v sešitkih, obsegajočih po tri tiskane pole. Naročnina za 10 zvezkov stane 2 K, s poštnino vred 2 K 20 h. Naročila sprejema „Katoliška bukvarna“ v Ljubljani.

Ilustrovani narodni koledar. 1907. Uredil prof. dr. Ant. Dolar. Leto XVIII. Last, založba in tisk zvezne tiskarne v Celju. Cena: broširan 1 K, eleg. vezan 1 K 50 h, po pošti 20 h več. Ilustrovani narodni koledar za l. 1907. se prezentuje enako prejšnjim letnikom v jako lični zunanji opremi. Poleg običajne koledarske vsebine obsega bogat in zanimiv zabavni del, ki so ga oskrbeli Molè, Meško, dr. Dolar, Cankar, Novačan, dr. Merhar, Spindler, Kocbek in drugi.

Trgovski koledar za leto 1907. Izdalo in založilo „Slov. trg. društvó Merkur“ v Ljubljani. Tisk J. Blasnikovih naslednikov. Ta koledar obsega poleg običajne koledarske vsebine vse možne pripomočke in navodila, ki bodo lajšala trgovcu izvrševanje z njegovim poklicem združenih poslov in stanovskih opravil. Da sme tem navodilom zaupati, za to jamči pač ime društva, ki je koledar izdalo.

Slovenski trgovsko-obrtni žepni koledar za leto 1907. Priredil in izdal Fr. Zelenik, trgovski knjigovodja. Ljubljana. Natisnil Iv. Pr. Lampret, Kranj. Samozaložba.

Akad. tehn. društvo „Triglav“. Njegov razvoj in zgodovina tekom 30 let. Sestavili: Jakob Kelemina, Šandor Hrašovec, Srečko Serajnik. V Ljubljani 1906. Izdalo in založilo akad. tehn. društvo „Triglav“ v Gradcu. Natisnila tiskarna A. Klein & komp. v Ljubljani. Lična knjižica podaje kratek, a jasen pregled vsega delovanja tega društva od njegovega postanka, t. j. od leta 1875. pa do konec leta 1905. Nekdanjim članom društva bode obudila marsikak prijeten spomin!

Adolf Černý, U italjskih Slovanů. V Praze 1906 (poseben odtisk iz „Květov“ 1906, št. 5. in 6.). — Urednik „Slovanskega Přebleda“, znane slovanske češki pisane smotre, Adolf Černý je bil pred tremi leti že v drugič med Slovenci v Italiji in to južno od Rezije v čedadskih in šentpeterskih krajih. Dogodke, dojme in opazke s tega svojega slovanskega potovanja je opisal v brošuri z navedenim naslovom ter svoja izvajanja ponazoril s slikami poedinih slovenskih vasi. Černý je potoval v Italijo — o, v Italijo potuje tudi mnogo Slovencev, a vse nese brzovlak ali ladja tja med kamenite umetnine Benetek ali Milana, nobeden pa se ne spomni žive slovanske sile, ki še polje blizu avstrijskih mej po žilah kulturno zanemarjenega našega elementa. Kulture iščemo drugod, sami pa je ne nosimo nikamor — ali naj to označim kot beležje našega dela? Preko tiste umetne črte, ki so jo naredili neprijateljski eksperimenti proti hrvatskemu iztoku, ne vidimo, a takisto nas zapusti na cedilu naše oko, ko se zavemo, da smo v Italiji. To nam tudi očita Černý, da se nič ne brigamo za svoje sonarodnike v Italiji, za svoje meje. „Slovenci avstrijski bi mogli brez žrtev krepiti bratski živelj v Italiji. Obrniti tja del svojih izletnikov, izbirati si tam letovišča, pri tem se bližati ljudstvu, delovati nanj, v zvezo stopati z domačo tamošnjo inteligenco: to bi bilo krepilo moralno in — gospodarsko.“

Lepo bi bilo, ko bi tega ne pisal — Čeh! Žalostna je namreč istina, da so o italjskih Slovencih pisali doslej več drugi Slovani nego mi, najbližji sosedi.

R—r.

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga 164. U Zagrebu 1906. Tu čitamo tri obširne razprave, dve kulturnozgodovinski, eno juridično. Iz peresa Jos. Miloševića je životopis hrvatskega humanista frančiškana Ferkića iz Krka (1583—1669), znamenitega profesorja na padovanskem vseučilišču, prof. Duro Körbler pa piše o latinskem prevodu Teokritovih pesmi, ki sta ga izvršila dva Dubrovčanina iz druge polovice XVIII. stoletja, namreč Rajmund Kunić in Bernard Zamanja, ona ista pisatelja, ki sta svetu podala prvi vernejši latinski prevod celega Homerja (Kunić je prevedel Ilijado, Zamanja Odisejo). Zamanja je zlagal tudi hrvaške pesmi. Najobširnejša pa je razprava dr. Ivana Strohala „Današnje stanje nauke o razvitku vlas(t)nosti“.

Dr. Fr. Hešič.

Milan Begović: Gospogja Walewska. Drama u 5 činova u stihovima. Premiera u hrv. zem. kazalištu 1. rujna 1906. (= „Savremenik“ god. I., sv. III.)

Ves omenjeni zvezek „Savremenika“ obsega edino ta dramatski spis, celih 76 strani v 4°. Že iz tega obsega je spoznati, da ni kak drobiž, ki se brzo vrže na oder, ampak izziva k resnemu uvaževanju. Obsežnost sicer ne velja za temelj in merilo pri presoji kakega velikega dela, a kolikor toliko je pravo zadel že Aristotel, zahtevajoč, da pravi dramatski spis imej tudi znaten obseg.

Dandanašnji jemljemo sicer obširnejše spise s precejšnjo skeptiko v roke, obširne drame pa so kar sumljive, ker se baš v dramih da na malem prostoru povedati mnogo, a gostobesednost nikjer ni tako mučna kakor v igrokazu. Osobito v hrvaških spisih smo vajeni precejšnje gostobesednosti; to pot pa lahko rečemo: Begović ne govori le lepih besed, ampak on tudi ve mnogo povedati. Ta dobra lastnost je prvi pogoj za učinkovitost igre; njo smo pohvalili tudi že pri Begovićevi burki „Venus victrix“, dasi se nismo mogli strinjati s pretirano hvalo, ki se je igrici tuintam prisojala.

Z „Gospogjo Walewsko“ pa nas je pesnik presenetil; kajti od burke „Venus victrix“ pa do tega obsežnega, resnega dramatskega dela je tak skok, da bi ga

eni in isti osebi ne bili prisojali, skok, kakršen je pač od prazne in ne posebno ukusne burke pa do vsaj v tehniškem in sploh zunanem oziru dovršenega dramskega dela. Povsem umljivo in opravičeno se nam zato zdi, da je hrvaško občinstvo to igro sprejelo z navdušenjem, in preverjeni smo, da ta uspeh ni bil le zasluga izborne predstave (ga. Šram, g. Borštnik), ampak zasluga dramatika. — To delo presega provincijalno pomembnost in med jugoslovanskimi dramskimi spisi slične snovi in slične zasnove bi zastoj iskal spisa, ki bi se mi zdel boljši nego ta.

Prisojajoč igrokazu res to ceno, pa ne nameravam trditi, da je v vsakem oziru dovršen. Neprikrajšano pozitivno pa velja to, da kaže zelo spretnega dramatika, ki ume svoj posel; dialog je živahen, razvoj učinkovit in neprisljen. Zaradi te spretnosti bralec — in gotovo tudi gledalec — prezre, da je uvajanje v snov, takozvana ekpozicija, prizadevala pesniku precej truda in da nas ne informuje dovolj točno.

V podrobno presojo nismo pozvani. Zamolčati pa ne smemo glavnega nedostotka te igre, tistega, ki je vzrok, da na koncu položimo spis kljub njega vrlinam le z nekakim nezadovoljstvom iz rok; kajti ta nedostatek zadeva baš jedro igre. — Dejanje se namreč vrši v Napoleonovi dobi (pred vojsko z Rusi) in Napoleon nastopa sam s svojim bogatim spremstvom v hiši poljskega grofa Anastaza Walewskega; in med Napoleonom in med gospo Walewsko, soprogo omenjenega grofa, se vršijo odločilni prizori v igri. Takšno pozorišče se gotovo da imenitno izkoriščati v dramske svrhe in pesnik je res porabil vsa sredstva. Mi si razvoj izprva mislimo sicer drugače, nego se naposled pokaže. Kdor namreč čita seznamek oseb s pristikvi: grof Anastaz Walewski (70 let), njegova žena Marija Walewska (18 let), njegov vnuk Kazimir Walewski (27 let), ta bi si takoj mislil, da ima Anastaz baš zato 70 let, da se bo mogla osemnajstletna njegova žena odvrniti od njega k mlademu Kazimiru in da bo iz tega nastal konflikt. A varamo se, vsaj v poglavitnem, in pesnik je upravičen, da nas nekoliko preseneti: res, da obstoji med mlado grofico in med Kazimirjem platonska ljubezen, a ta osemnajstletna žena je nepristopna najmanjšemu konkretnemu pregrešku proti zvestobi do svojega starega soproga, ki ga nenaravno visoko spoštuje in ljubi. — To bi bilo vse prav in taka žena bi bila kar nalašč junakinja, dasi se nam zdi za to morda malo — premlada. Kaj pa se zgodi? Ta žena obožava — Napoleona, še preden ga je videla; tudi on je v njo, takoj ko jo vidi, besno in — ne moremo drugače reči — nesramno zaljubljen, ji pošlje podlo ljubavno pismo in jo skuša skloniti z darili (n. pr. s perzijskimi preprogami!). Ko si je ne osvoji kar prvi dan, ji obljubi — čujte! — da bo njej na ljubo ohranil, oziroma rešil — poljski državi svobodo!! V zavesti si, da se žrtvuje za domovino, gre Walewska zvečer na sestanek k Napoleonu; ko ta baš iztegne roko po njej, poseže sicer nepoklicana oseba vmes in Walewska odide, a se z lastno voljo, ponosno in — pomislite! — zaljubljeno vrne k Napoleonu — reševat Poljsko!

S tem se igra konča, a tu se tudi vse konča! Tak preobrat je čisto neverjeten, ni v igri nikakor utemeljen in je tako oduren, da zaškripljemo z zobmi. Ta osemnajstletna ženska je šla z blatom kupovat domovino in je tako oblatila sebe in njo. Že Tomić je v svoji „Veroniki Desinički“ takisto malodane vse pokvaril, prisojajoč svoji junakinji, da da svojo ljubezen v zakup za nekako domovinsko korist, a do odurnosti v naši igri se ni ponižal. — To kvari velike vrline naše drame.

Dr. Jos. Tomišek.

Dr. Josef Karásek, Slavische Literaturgeschichte. I.—II. Leipzig (Göschel) 1906. (Nr. 277, 288). — Cena skupno M. 1'60.

Vsaj omeniti moramo to „slovansko slovstveno zgodovino“, ker se v okviru sorodnih slovanskih slovstev tiče tudi našega slovstva in ker se v svoji samozavesti, kolikor je imamo, tudi pobrigamo, v koliko je predočil pisatelj širokemu, nemški čitajočemu občinstvu naše literarno imetje v tako razširjenih knjigah, kakor so Göschelovi svetlozeleni zvezčiči. — Tu moramo reči: naj bo v Karásekovem delu zasnova še tako spretna in duhovita in naj prešinjajo vsa uprizorjena slovanska slovstva še tako bistre ideje, naj ta slovstvena zgodovina res išče in najde vezi med literarnimi dejstvi in naj naposled tudi naša slovenska slovstvena zgodovina dobi prvokrat odkazan svoj prostor v velikem slovstvenem organizmu, ki ga reprezentujeta ti knjižici: vendar ne more biti nobeden Slovenec zadovoljen s prostorčkom, slovenščini tako skopo odmerjenim, in ne z načinom, kako smo mi postavljeni v svet. Godi se nam kakor tistemu, ki vstopi v zaseden kupe in vidi prazno le poldrugo ped klopi tam vmes med razkoračenimi sosedi: ne upa si ne sestiti in rajši stoji na hodniku, a gnev mu razjeda obisti, ko pomisli, da je voznjo pošteno plačal kakor drugi. Morda ga zgrabi energija in odrinil bo sosede, da si pribori pošten sedež.

Tudi Slovenci smemo tako nastopiti in zahtevati, da se v „slovanski“ slovstveni zgodovini, ki jo je spisal Slovan, i naše delo dostojno uvažuje. Bogati nismo, a tako revni tudi ne, kakor si bo mislilo mnogobrojno občinstvo, ki se nanje računa pri Göschelovih publikacijah . . . Le pomislimo: 364 strani obsega Karásekovo delo in izmed teh je slovenščini odmerjenih — štel sem natančno — v prvem zvezku ena in pol strani, v drugem enajst in pol strani, skupno trinajst strani, torej le tri odstotke celega obsega! To je brezdvomno premalo; tako malo pa se je Slovencem odkazalo pač zato, ker prvič absolutna cena našega starejšega slovstva ni zelo velika, Karásek pa je zlasti natančno obdeloval povsod starejšo dobo, in drugič, ker Karásek za zgodovino slovanskega slovstva ni imel na razpolago in menda tudi ni iskal njemu najbolj pristopnih nemških in čeških virov, ampak edino Glaserjevo zgodovino, ki ga je pač bolj zbegala nego poučila. Kar pa je izvedel po strani, od znancev itd., to je bilo seveda le subjektivno, nesistemsko in je odvisno od osebnih nagnjenj dotičnikov.

Prav škoda je, da ni mogel obdelati našega slovstva iz lastne moči; ustvaril bi bil za nas prav tako izborno delo, kakor je po sodbi čeških kritikov baš oris njegovega domačega češkega slovstva v pričujočem delu. Tu je pač zajemal iz polnega, kakor je bil za staro dobo sploh — kot Jagičev učenec — vsestransko opremljen. Pri slovenskem slovstvu pa mu ni pomagalo niti eno niti drugo.¹⁾

Naposled bi se tudi na trinajstih straneh dalo precej povedati, vsekakor več, nego nam pove pričujoča knjiga. Ko bi bil Karásek napisal kaj takega, kakor je dr. Prijatelj pregled slovenskega slovstva v „Österr. Rundschau“ 1905, bi si inorodni bralec pač prej predočil sliko našega slovstvenega gibanja. V naši knjigi pa je tudi to, kar je povedano, izvzemši v večini odstavke o Prešernu in Aškercu čudno medlo, netočno in zmedeno. O protestantski in katoliški dobi se govori na ne čisto eni strani (I. 48, 49) in tam izvemo o Trubarju le, da je bil „ein Literat“, in pravi se o njem: „in einer ziemlich mangelhaften Sprache bearbeitete (!) er das neue Testament“. — In niže: „Durch die katholische Reaktion konnte weder die

¹⁾ Da so „brizinski spomeniki“ slovenski, o tem ne izvemo iz knjige nič.

Literatur noch die Volkssprache (!) vernichtet werden, aber in Böhmen und in den slovenischen Ländern wurde derselben ein unüberwindlicher (sic!) tödlicher Schlag versetzt* (komu? slovstvu? jeziku? — Resnično sicer ni nobeno!). — Kako se označuje slovstvo v XIX. stoletju na eni strani (l. 150/51), to dela vtisk kakor šolska naloga kakega sedmošolca, ki pri slovenskih slovstvenih urah ni prav pazil. Dva odstavka naj služita v zgled. Pomen Vodnika se riše v temle mokrem slogu (str. 150.): „Der Priester Vodnik versuchte es, den dürren Boden des literarischen Karstes mit unscheinbaren Quellen zu befeuchten, wobei er sehr vorsichtig und den Verhältnissen entsprechend zu Werke ging, so daß ihm die allmähliche Befruchtung der slovenischen Literatur zu danken ist“. Oj te fraze! — Ali kaj naj pravimo k temle odstavku (stran 151.): „Die Schriftsteller haben deutsche Bildung genossen, die meisten Werke haben belehrenden Zweck, besonders solche, deren Autoren Geistliche sind. Eine Zeitlang bildete Wien ihren literarischen Mittelpunkt, nun wird auch vieles in Görz gedruckt!“ — Bog znaj, kako je zadnja fenomenalna vest o Gorici zašla v to knjigo! — — Ali bi se ne bila našla boljša snov iz našega slovstva namesto takih puhlic? In to v knjigi, kjer bi morala imeti vsaka vrsta konkretno vsebino!

Vse, kar se javlja o slovenski dramatik, je obseženo v temle stavku (l. str. 159.): „Bei den Slovenen, Serben, Bulgaren kann man von der dramatischen Literatur noch nicht viel sprechen“. To je vse! — Res, kdor o njej nič ne ve, tudi o njej težko govori.

Tudi razreditev našega bornega slovstva je čudna; dočim se je že v I. zvezku govorilo o protestantski naši dobi in se je podal celo pregled o slovstvu v XIX. veku, sledi vendar v II. zvezku (str. 49—53) odstavek „Anfänge der slovenischen Literatur“. Tu čitamo stavek: „Erst gegen Ende des XVIII. und an der Wiege des XIX. Jahrhunderts beginnt die Entwicklung (?) des slovenischen Schrifttums, das (??) an die Namen Vodnik und Prešern (tako se dosledno piše njegovo ime) geknüpft ist“. — V II. zvezku se govori o Vodniku razmeroma preobširno in niti ne povsem prav; kako pa je v nemščino prevedena znana kitica: „Kar mat' me učila" itd., to presega res vse meje dopustnosti; avtor zasluži kazen, da pokažemo našemu občinstvu ta prevod (II. 49):

„Was Mütterchen lehrte,
das sing' ich so gern;
wie ich's von ihr hörte,
meinem Dichten ist's Stern (!!)“. —

Kopitar se (II. 51) imenuje der Wiener Hofslavist, kakor bi to bil njegov naslov!

„Pregled slovenskega slovstva po Prešernu“ je, kolikor ga je, dober; a kaj naj se pove na petih straneh? Malo zavzel sem se, da je tu odmerjena cela stran Miklošiču. Prav! A doslednost bi zahtevala, da bi se, ako je omenjen Miklošič, omenil tudi vsaj Valvasor, čigar ogromno delo je bilo in je še prava zakladnica za naše pesnike in pisatelje in ki spada vsaj z isto pravico v zgodovino slovenskega slovstva kakor Miklošičeve razprave v „Denkschriften“ dunajske akademije. Tako bi tudi bila nekaj izpolnjena praznina v naši starejši dobi. — Poldruga stran o „slovenski moderni“ zaključuje to delo, ki ž njim Slovenci) nikakor ne moremo biti zadovoljni, izvzemši tiste, ki je poznajo le po platnicah.

Dr. Jos. Tominšek.

*) Tudi glede hrvaškega slovstva, ki pa je neprimerno bolje oskrbljeno nego slovensko, se obširna ocena Karásekovega dela v „Glasu Matice Hrvatske“ (št. 10, str. 87. — Dr. Zahar) izjavlja jako nepovoljno.

V „**Ruskem Filologičeskem Věstniku**“, ki izhaja v Varšavi, je objavil V. Černyšev v pedagoški prilogi zadnjega zvezka (leta 1906. zv. 3,4) „**Zakone in pravila ruske izreke**“ (Законы и правила русского произношения). Delo je temeljito, sestavljeno na podlagi obširne literature s pomočjo prof. Šahmatova v Petrogradu. Na 45 straneh navaja avtor zelo pregledno in natančno pravila za pravo izreko ruskih glasov in oblik, s posebnim ozirom na naglas. Namenjeno je delo v prvi vrsti „učiteljem, čitateljem in umetnikom“; seveda ga bodo s pridom rabili sploh vsi, ki se hočejo navaditi merodajne ruske izreke. Tudi Slovencem, ki se učijo ruščine, bi utegnila prav priti pravila, spisana od Rusa, kot dopolnilo ruskim slovniciam, katere se navadno prav malo ozirajo na ortoepijo.

Slovenske narodne pesmi. Harmoniziral in deloma za koncert priredil Oskar Dev. Založil L. Schwentner. Cena 1 K 40 h, po pošti 1 K 45 h. — Slovenske narodne pesmi so tako lepe, da z veseljem pozdravljamo vsak nov poskus, oživiti zanimanje zanje. Želimo, da bi našla knjižica toliko kupcev, da bi mogel za prvim kmalu zagledati beli dan drugi zvezek.

Ševčíkov kvartet. Dne 12. nov. je priredila „Glasbena Matica“ v Ljubljani koncert, na katerem je ponavljala že od lani znana mešana zbor St. Mokranjca: srbsko-makedonsko „Kozar“ in Jos. Procházka „Ljubezen“. Poglavitnost koncertu je bil prvi nastop „Ševčíkovega kvarteta“, nove češke združbe, ki koncertuje dve leti že. Člani so ji: Bohuslav Lhotský (1. violina), Karel Procházka (2. violina), Karel Moravec (viola) in Bedřich Váška (cello). Konkurujejo uspešno s starejšim „Češkim kvartetom“, potujoč po svetu, da širijo dobro ime, ki ga uživa Čeh kot muzik. Na spored so vzeli Mozartov kvartet v B-duru in A. Dvořáka kvartet op. 96. v F-duru ter ju podali v reprodukciji, ki jih kaže mojstre v kvartetni soigri. Njih soigra je dosegla stopnjo virtuoznosti, stopnjo, na kateri neha individualnost posameznika in na kateri se spaja v eno harmonijo, v en krasen akord, v eno misel, kar je čutilo in na godalu govorilo več interpretov. Z nobleso, ki jo daje umetniku zrelost, je zaražal Mozartov kvartet v svojem žuborečem veselju, v svoji vervi, ki mu jo je vdihnil lahko krili, neumijoči genij Mozartov, in ves melodični in harmonični kras, ki ga obsega Dvořákov v Ameriki ob melodijah zamorcev zloženi kvartet, je razkrila igra koncertujočih mojstov. V drugem stavku (Lento), v njega mehki in topli čuvstvenosti, ki je rahla ko sen in lahka ko dih, so dosegli koncertisti pač višek svojega po poeziji stremečega znanja. Na višino njih uspehov dviga kvartetiste idealno pojmovanje skladbe; čutenje skladatelja je, kar podajajo v svoji igri, duh skladatelj je, kateremu se uklanjajo; v tem svojem umetniškem hotenju so deležni venca slave, ki ga je doneslo skladatelju proizvajano mu delo.

Dr. VI. Foerster.

Gledišče

Slovensko gledišče. A. Drama. Dne 30. oktobra se je ponovila d' Annunzijeva „Gioconda“. „Gioconda“ je delo velike umetniške vrednosti, obdahnjeno od pristne poezije. Prvi dve dejanji imata sicer le malo dramatičnih poent, vele-dramatično pa je tretje dejanje, ko si stojita Silvia in Gioconda nasproti. Pretresljivo se izraža v tem dejanju Silvije bol, a isto tako bol Gioconde, ko končno verjame Silviji, da ni Luciju več, kar mu je bila. Iz besed pa, ki jih govorita obe nasprotnici druga drugi, se krešejo iskre. Tu se razodevata obenem človeško srce in človeški duh. V umetniškem oziru je najslabše zadnje dejanje, dasi se nahajajo tudi v tem dejanju krasna poetična mesta. Toda človek se ne more odtegniti čuvstvu, da je napisano zadnje dejanje samo zaradi zunanjega efekta. Silvia brez rok! Kdo bi se ubranil solzi, ko zahteva hčerka od nje, da naj jo objame, da naj se je oklene ter jo pritisne na materino srce, pa tega storiti ne more. In vendar ne spada to pravzaprav v dramo! . . . Gotovo je jako lepa poteza v dramatičnem razvoju igre, da hoče Silvia rešiti soho, izdelano od umetniške roke njenega moža, v kateri je spoznala obličje svoje nasprotnice. Vsa njena neskončna ljubezen do soproga se kaže v tem njenem činu, a da pride pri tem ob svoje roke, je vendar nekaj povsem slučajnega. Izteklo bi se bilo lahko tudi drugače in Silvije zasluga in požrtvovalnost nista zaradi tega nič večji, ker ni mogla vedeti naprej, kaj se zgodi. Ne trdim, da bi se pisatelj ne smel poslužiti tudi takega nesrečnega slučaja, da povzdigne tragični efekt, ali stvar naj bi se z dogodkom končala! Da je spisal d' Annunzio še eno dejanje samo zaradi par ganljivih prizorov, se mi vidi hiba! Kot konec drami četrto dejanje po moji misli torej ni umestno, pač pa bi imelo tisto kot začetek novi drami velik pomen! Pomisliti treba samo, da je Silvia po strašni katastrofi šele prvič pokoncu, da vidi šele prvič svojo hčerko zopet, in poglobiti se treba malo v njeno prihodnost, da moremo pojmiti vso brezmejno tragiko v usodi te tako topla čuteče ženske. Brez rok! Nikdar, nikdar ne more več objeti svojega otroka, nikdar, nikdar več oprijeti se desnice svojega moža! In pri tem zavest, da je Gioconda še vedno zmagovita, zavest, da si brez rok tem manj pribori kdaj moževo ljubezen, ki je navezana vsa tako zelo le na zunanjo popolnost, na zunanjo lepoto . . . Da, prava tragedija se šele začinja!

Uprizorila se je igra dostojno. Vlogo Silvije je gospa Taborska igrala z umetniško dovršenostjo. Škoda, da ji ni bil glas malo bolj gibčen in melodiozen. Vreden drug ji je bil gospod Taborský kot Lucio. Vrlo so pripomogli k uspehu igre tudi gospa Barjaktarovičeva (Sirenetta), gospa Danilova (Francesca) in gospod Nučič (Cosimo). Igrri gospodične Noskove, ki je po svoji zunanjšini kakor rojena za vlogo Gioconde, bi bili želeli nekoliko več oduševljenja in živahnosti.

Še drugo dramsko delo iz laškega slovstva smo videli v zadnjem času na našem odru. Dne 17. novembra se je prvič uprizorila drama v treh dejanjih „Svabeno potovanje“, spisal Giannino Ant. Traversi. Kar mi pri tej igri ne ugaja, je njen naslov. Preveč spekulativen je in tudi premalo prikladen vsebini. Meni se tudi ne vidi, da bi bil hotel pisatelj reševati v tej igri kak problem, in če ga je hotel, potem ga ni rešil, vsaj zadosti prepričevalno ne. Mogoče, da se je hotel s to igro tudi on pokazati nasprotnika tako zvane „dvojne morale“, toda dokazal

ž njo ni ničesar. Sicer pa se nahajajo vsi propagatorji ženske osvoboje te vrste v neki zmoti. Stvar ima namreč svoje fiziologično ozadje, ki ga ne smemo prezreti. Ne da se tajiti, da je pisala narava druge zakone za moža, druge za ženo — seveda samo do gotove meje. Tudi možu ni vse dovoljeno in reči hočem le, da je pri možu marsikaj odpustljivo, kar pri ženski ni. Obsoditi gotovo tudi ženske ni brez-obzirno. Ženska je v moralnem oziru lahko čista in nedolžna, akoravno ni intaktna. Tako žensko bomo samo pomilovali in drugega nič, če ni eden izmed nas baš — mož te ženske. Ali to je tisto! Razmerje med možem in ženo je nekaj čisto posebnega! Mož lahko stokrat odpusti svoji ženi, najboljšo voljo ima lahko, a ljubiti je morda vendar ne bo več mogel. In naj se žena še tako opraviči, ostalo bo možu navzlic temu sto dvomov, ki mu ne bodo dali miru, ki ga bodo mučili, ki bodo gonobili njegovo ljubezen!

Zdi se mi, da je pisatelj drame na vse to mislil. In prav zato se mi vsiljuje prepričanje, da ni hotel reševati nikakih problemov, temveč da nam je nameraval predočiti zgolj tragiko, ki je skoro neizogibna, ako stopi ženska s tako skrivnostjo v zakon, kakršno ima Laura v tej igri na srcu.

Ta namen se je pisatelju povsem posrečil, dasi se ne strinjam popolnoma z njegovo tehniko in tudi ne z vsemi pripomočki, katerih se poslužuje, da bi učinkoval na gledalca. Da se začne obračati sum na Filippa, kakor bi bil on usmrtil svojo ženo, ne moti malo onega, ki obrača svojo pozornost na jedro igre. Celo slabo se vidi meni pa to, da mora ob koncu igre Filippo svojemu tastu dopovedovati, kaj se je pravzaprav zgodilo, in sicer to s tehničnega kakor estetičnega stališča. Besednega pojasnjevanja se je v drami sploh po možnosti izogibati, a tem neumestnejše je pojasnjevanje tu, ker gledalec pri tem ne zve ničesar, kar bi mu ne bilo že prej jasno. Estetični čut pa se upira zoper to, da obtožuje mož svojo ženo v hipu, ko se ona bori s smrtjo. „De morituris nil nisi bene!“ bi zaklicali lahko pisatelju.

Vloga bebastega brata Laurinega ni v nikaki pravi organski zvezi z dejanjem drame in je pisatelju samo nekak pripomoček, da ga na zunanje nekoliko poživiti; razen če je hotel pisatelj morda namigniti, da tudi Laura ni povsem normalna in da je ta nenormalnost vzrok njenega padca. V tem slučaju bi bil prestopok Laurin motiviran, a imeli bi potem tudi eklatanten dokaz za to, da se Traversi ni bavil z nikakim problemom. Zunanji efekt igre je precej isti, naj bo stvar že ta ali ta.

Navzlic hibam, ki jih ta drama brez dvojbe ima, jo je vendarle prištevati k umotvorom višje vrste. Za nje uprizoritev je treba inteligentnih igralcev in inteligentnega občinstva. Za naše razmere je skoro pretežka. Tista nema igra, ki je v njej toliko treba, ni lahka stvar! Naši igralci so si pr izadevali, da bi zadostil svoji nalogi, a napravilo je na nas vtisk, kakor bi bili v kretnjah in mimiki drug drugega posnemali, ali vsaj, kakor bi se bili v tem oziru ravnali vsi po enem in istem navodilu. Baš v takih stvareh naj bi se kazala individualnost igralčeva!

Doslej smo imeli eno reprizo te igre, in sicer dne 27. novembra.

„Na višavah“, veseloigra v treh dejanjih, spisal H. Stobitzer, ki se je kot noviteta uprizorila na našem odru dne 9. ter ponovila zvečer 20. in popoldne 25. novembra, je dobra, zabavna igrca, ki niti ni brez vse literarne vrednosti. Tendenco ima deloma isto kakor Detelov „Učenjak“, samo da ni ta s tolikim-poudarkom izražena kot v „Učenjaku“, in da sega na drugi strani še nekoliko dalje. Tipi, ki nas seznanja ž njimi pisatelj v tej svoji igri, niso kdove kako originalni in tudi sicer uporablja pripomočke, ki so že drugje pokazali svoj učinek. Toda taka ponavljanja opazujemo bolj ali manj skoro pri vseh nemških veseloigrah

Odlikovala sta se v tej igri zlasti gospod Taborský (Vladimir) in njegova soproga (Mara), a bili smo tudi z drugim osebjem zadovoljni.

Razen navedenih so se uprizorile zadnji čas še sledeče drame: dne 28. oktobra in 1. novembra „Mlinar in njegova hči“, dne 11. novembra popoldne prvič v sezoni „Snegulčica in škratje“, dne 13. novembra tretjič „Elga“, ki se je, kakor je pokazalo polno gledališče, našemu občinstvu izredno priljubila.

B. Opera. Dne 3. novembra smo čuli prvič v našem gledališču veliko čarobno opero v petih dejanjih (7 slikah) „Ruslan in Ljudmila“, po besedilu Puškinove pesmi uglasbil M. J. Glinka, mogočno, težko delo, katerega strokovnjaška ocena sledi temu poročilu. Ponovila se je ta slovanska skladba doslej samo enkrat, in sicer 6. novembra.

Dne 11. novembra so peli drugič v sezoni „Trubadurja“, dne 15., 23. in 25. novembra pa „Rigoletta“.

Dr. Fr. Zbašnik.

Ruslan in Ljudmila, velika opera Mihajela Ivanoviča Glinke v 5 dejanjih. Čarovna narodna bajka je, kar uprizarja opera „Ruslan in Ljudmila“, bajka, ki jo je spesnil Puškin, in tej spesnitvi je povzeto besedilo operi. Junaški knez Ruslan, zaročenec vojvode Svetozarja hčere Ljudmile, in pa njegova tekmeča: varšavski knez Farlaf in hozarski knez Ratmir krenejo vsak svojo pot, da rešijo Ljudmilo ki jo je ugrabil in odnesel na svoj grad nepremagljivi prtljikavec Črnomor. Epizode s potovanja teh tekmecev nas dovedejo v špiljo dobrotnega čarovnika, rodod Finca, ki pokaže Ruslanu pot do Ljudmile, dalje v brlog hudobne čaravnice Naine, ki hoče biti Farlafu v pomoč ob pridobitvi Ljudmile, pa v čarovni grad odalisk, v katerem najde Ratmir Grozdano, ki mu naj nadomesti izgubljeno Ljudmilo. Na mrtvaškem polju dobi Ruslan meč, s katerim edinim je moči premagati Črnomora, ko je usmrtil orjaško glavo, ki varuje to čudեսno orožje. V grad Črnomorov nas privede končno opera; tu najde Ruslan svojo Ljudmilo potem, ko je premagal Črnomora, vendar pa je Ljudmila začarana v spanje, iz katerega jo prebudi šele prstan, ki ga je izročil Ruslanu njegov zaščitnik, finski čarovnik.

Leta 1842. uglasbena, je dosegla Glinkova opera že čestito starost. Rusom sta Glinkovi dve operi: „Ruslan in Ljudmila“ in še starejša „Žizen za carja“ svetinji, s katerima se ponašajo; saj je Glinka, ki je bil ruski dvorni kapelnik in vodja operi, Rusom to, kar je Smetana Čehom, vzbuditelj narodne glasbe, ustvaritelj narodne opere, zložene v duhu ljudske popevke.) Uprizoritev Glinkove opere na slovenskem odru je ceniti kot priliko, ki nam kaže zgodovinsko delo, značilno v razvoju ruske glasbe; odpira nam pogled v rusko muzikalno literaturo, iz katere je nam znan, kar se tiče opere, le še modernejši Čajkovski v „Oněginu“ in „Pikovi dami“.

Vzgojen muzikalno v Berlinu pri nemških glasbenikih, javlja Glinka (rojen 1. aprila 1804. l. v Novospaskem gubernije Smolenske, umrl 15. februarja 1857. l. na potovanju v Berlinu) v svoji glasbi dokaj sledov svojih študij v Nemcih; že uvertura je v svoji živahni koncepciji ko nadahnjena od Haydna in je vpliv nemških klasikov lahko zasledovati pri Glinkovi tvorbi — učitelja je pač nelahko utajiti.

*) Trditev v posnetku opernega besedila, prirejenem za predstavo, da je namreč Glinka skladatelj himne „Bože carja hrani“, je pomotna; zložil jo je Aleksij Fedorovič Lwow (1833). V operi „Žizen za carja“ je najti le sorodno mogočen himnus „Slavsja, slavsja, svataja Rus“.

Izviren je pa Glinka v invenciji, v melodiki; v spevih in v ritmiki je pristno ruski. Ruska popevka s svojimi eksotičnimi primesmi bizantinskega, tatarskega in finskega izvora je našemu ušesu v mnogem tuja, nenavadna, recimo, nekonvencionalna in zato je pač Glinkova muzika za prvo manj pristopna nego glasba zahodnoevropskih skladateljev. Da ni Glinka takoj izprva umljiv v svojih melodijah, je kriva nemalo tudi zastarelost oblik, v katerih se kreta; obilo rabi Glinka še koloraturo, ta moderni neljubi način umetnega prirojavanja speva, ob katerem ne uspeva preprostost narodna, ki ji pač ne prija za krilo umni rokoko, ko ljubi le prostost in neprisiljeno prisrčnost.

Velik in pozornost budeč je Glinka v glasbenem pojmovanju, v tvorjenju se javlja vsepovsod njegova umetniška narav. Brezkončna je iznajdljivost, s katero daje pravega izraza prizorom, ki si slede z zabavno raznoličnostjo v tej s slikovito romantiko pretkani bajki. Glinka zna biti epik, dober humorist, nežen lirik, mogočen dramatik, sploh epizodist, ki zavzame vsekdar pravo mesto. Ob enostavnih sredstvih vzbuja strah pri slavlju zaročitve v prvem dejanju, ko ugrabi Črnomor Ljudmilo; simfoniški visok je v ariji Ruslanovi: „Polje, polje, kdo te je posejal z mrtvaškimi glavami“; prepričevalna melanholija mu rodi speve Ratmirove, v nemajoč je humor v prizoru Farlafovega obiska pri Naini ali v muziki grotesknega pohoda dvora pritlikavega Črnomora, energična sila vre v razjarjeni pripovedi Finca v prvi sliki II. dejanja; v tem karakteristike polnem spevu je ustvaril Glinka najznamenitejšo točko opere.

Predstava Glinkove opere, ki je bila sceniški kaj povoljna, ker ji je prikrbela uprava nove in učinkljive prospekte ter se je potrudila ob spretni režiji g. Ranka tudi v podrobnostih za dostojno uprizoritev čarovnega dejanja, je nudila po glasbeni strani nemalo preglavic, ki jih je kapelnik g. Benišek s krepko roko premagal tako, da je vzdržal uspeh na površju dostojne reprodukcije. Neoporečno dober je tenorist g. pl. Rezunov v vlogi čarovnika Finca; njemu, rojenemu Rusu, je težka ta partija prešla pač že preje v stadij virtuoznosti, h kateri mu pripomaga vzorno šolani zmagoviti njegov glas. Rutiniranega pevca in igralca se je izkazal režiser g. Ranek v svoji basovi vlogi Farlafa, hvaležna je bila naloga g. Betettu za polno zvoneči in zdravi njegov baritonski bas, peti starčka Svetozarja. Baritonist g. Ouřednik je znal spraviti svoje speve kot junaški Ruslan spričo svojega muzikalnega znanja in glasovnih zmožnosti do uspešne veljave in tudi tenorist gosp. pl. Zach si je pridobil le simpatije ob predavanju speva proroškega pevca. Ljudmilo je pela z vso vnemo primadona gospa Skalova; koloratura njene partije ji ni pač dala popolno uspeti, zmožnosti odlične te pevke jo usposabljaajo le bolj za dramatične vloge. Novi članici letošnjega ensembela, gospodični Procházkova (sopran) in Reissova (alt), sta se vrlo potrudili za epizodni vlogi Gorislave, oziroma Ratmira. Obe nastopata to sezono prvo pot na gledališkem odru, diči ju obe lepota vestno izšolanih glasov: Proházkovo zvonek, koloraturo virtuosno obvladujoč sopran, Reissovo toplo zabarvan, globoko čuvstvenost izražajoč alt, ki budi pozornost in opravičuje nado, da dovede k uspehom. Zbor in orkester sta v vsem uzadovoljila.

Dr. Vladimír Foerster.

Splošni pregled

† Simon Gregorčič.

V soboto, dne 24. novembra ob 10. uri 10 min. dopoldne je zatisnil v nevzdravno spanje trudne svoje oči eden najznamenitejših mož, eden največjih pesnikov, kar jih je naklonila usoda bornemu narodu slovenskemu. Uthnil je za večno soški „slavček“! Iztrpelo, izkrvavelo je eno najblažjih, najplemenitejših src, kar jih je utripalo kdaj v okrilju zemlje slovenske!

Bilo bi odveč govoriti na tem mestu o skromnem življenju pesnikovem, itak znanem vsakomur, odveč bi bilo poudarjati pomen njegov za razvoj našega slovstva ter ponavljati to, kar se bo ponavljalo ob njegovi prerani smrti vsepovsod. Simon Gregorčič ni tujec svojemu narodu! Malokaterega slovenskega pesnika verzi so se vtisnili narodu tako globoko v spomin, zažgali se mu tako v srce kot njegovi. Simona Gregorčiča pozna pri nas vsak otrok. On je bil ljubljenec naroda slovenskega in mu ostane še dolgo dolgo! . . .

Premnog izmed nas bode pač posegel te dni po drobnih knjižicah, krijočih v sebi blesteče bisere njegove prelestne poezije, in listal bode in listal ter v sladkem čutju zatapljal se v blagodejne spomine. Listal bode in listal in načuditi se ne bo mogel, in šele zdaj se bo morda zavedal prav velike izgube, ki je zadela naš narod. A ko pride do nekega mesta, tedaj se bo bridka bol polotila njegovega srca. Kdo bode čital brez solznih oči stihe:

„En gorek rek — srcé odprè,
en ljub pogled — srcé se vžgè;
en hud pogled — srce mrjè,
en trd izrek — srce se strè!“

Ti stihii so jedro Gregorčičeve poezije! V teh stihiih se razodeva vsa tragika tako malo veselega pesnikovega življenja!

„En trd izrek — srce se strè!“ — A njegovo mehko srce so zadevali tako kruti udarci! Težko se je človeku ogniti trpkega čuvstva! Toda čemu tožbe? Nočemo se odreči upanju, da navdaja odkritosrčna žalost ob pesnikovem grobu vse, tudi tiste, ki so mu nekoč sekali krvave rane. Ko bi le tudi upati smeli, da se kaj takega med nami več ne zgodi, ko bi le tudi upati smeli, da prodre v neke kroge prej ali slej prepričanje, da ne pomaga nič, oznanjati vero, ako se ne oznanja obenem tudi vseodpustljiva ljubezen! . . . Vera brez ljubezni — mrtva stvar!

„Ljubljanski Zvon“ ima še poseben vzrok, da žaluje ob pesnikovi gomili. Bil je dika med njegovimi sotrudniki in bil mu je vselej odkritosrčen in vdan prijatelj! . . .

Sladek mir njegovi blagi duši! Večna slava njegovemu spominu!

Nova lista slovenska. V Krškem je začel izhajati kot glasilo narodne stranke na Štajerskem tednik „Narodni list“. Urejuje ga znani mladi pesnik in pisatelj Vek. Spindler. — Drugi slovenski list, ki je začel na novo, izhajati v Ljubljani, je „Naša Zvezda“, glasilo uradniškega društva „Naše zveze“. Že golo dejstvo, da izhaja list, namenjen uradništvu, v našem jeziku, bo napolnilo z zadovoljstvom vsakega, ki ve, kako malo uradništva slovenskega mišljenja smo imeli še pred tridesetimi leti med nami. Urednik listu je gospod Anton Trstenjak.

Prevodi iz tujih jezikov. Gospod Fran Virant nam naznanja, da mu je poljski pisatelj Štefan Žeromski dovolil prevesti svoj roman „Brezdomni ljudje“ (Ludzie bezdomni) na slovenski jezik in da se zdaj s tem delom bavi.

Rusko leposlovje 1906. leta. (Kratek pregled.) Vse rusko slovstvo poslednjih dveh let je prepojeno z vtiski političnega prevrata, ki se vrši v Rusiji zdaj. Celó v leposlovnih delih ruskih prvakov, kateri stoje navadno stran od političnega življenja, je odmerjen precejšnji kos revoluciji.

L. N. Tolstoj je poleg prekrasne povesti: „Zakaj?“, črtice iz življenja v Sibirijo pregnanega Poljaka — revolucionarja Migurskega (1831. l), spisal: „Konec našega veka“ in „Zidanje stolpa“ (Zmešnjava). V teh spisih razvija Tolstoj misel, da se iz sedanjega prevrata ne more nič dobrega izcimiti, ker voditeljev vstaje pri vseh njih delih za „blagor“ domovine ne vodita ljubezen in vera, ampak največkrat le sebičnost in škodoželjnost, druge pa celo zaslepljenost in neumnost.

Leonid Andrejev: „Tako je bilo...“, slike iz zgodovine francoske revolucije. V teh prizorih razpravlja pisatelj s psihološkega stališča o enem najzanimivejših trenotkov revolucije — o odstranjenju kralja. — Razen teh črtic je še spisal povest „Gubjernator“ (Pravda 1906. zv. 3.) in štiridejansko dramo: „Sava“.

Maksim Gorkij je spisal povest: „Barbari“ in črtico „Mati“.

Barbari so po mnenju Gorkega pionirji prosvete — inženirji, ki delajo novo železnico skozi kraj, ki ni bil z ostalim svetom doslej v nikaki dotiki. Le-ti prinašajo s seboj „kulturo“ z vsemi velikosvetskimi pregrehami in razrušijo s tem ves patrijarhalni stroj, uničijo mir in zadovoljnost krajanov. — V drugi črtici pripoveduje „mati“ pretresljivo dogodbo, kako je postal njen sin revolucionar.

Lepa je povest A. J. Kuprina: „Olesja“ (Olgica). — Drami Juškeviča: „Lakota“ in Čirikova: „Kmetje“ niso nič kaj posebnega...

Nežni, rahločutni pesnik K. Balmont je izdal zbirko otroških pesmic pod naslovom: „Viline pravljice“ (Fejnyja skazki).

Valerij Brjusov (eden „modernih“) je zbral proizvode svoje muze poslednjih treh let v „Venec“, Z. Hippus (istotako moderna pisateljica) je pa nazvala svojo zbirko, ki jo je izdala, „Krvavi meč“. V obeh zbirkah se nahaja nekaj pravih biserov poezije.

Posebno hvalo pa si je priborila in tudi zaslužila knjiga: „Domovini“, peti zbornik poezij Fedora Sologuba. Ta znameniti pesnik-symbolist je napisal tudi v maniri Dostojevskega velik roman: „Težke sanje“, ki silno učinkujejo na bralca.

Svojevrstni mislitelj in pisatelj D. Merežkovskij je dal natisniti svoje najnovejše delo, duhovito monografijo: „Gogolj in hudič...“ Rad. P—n.

Listnica uredništva. G. A. C. Vi pišete: „Zelo sem radoveden, kdaj se bo ozrla Muza name in kdaj bodo uredniki postali milostivi.“ Po pravici rečeno: Radovedni smo tudi mi, kdaj se to zgodi!

